

KANSA TAISTELI

- miehet kertovat

N:o 4 1961

Nyt juodaan PURKKI- KAHVIA!

Kahvin aromit purkin säilöstä
tuoreina pannuun

Peltirasiaan painepakattu kahvi säilyttää makuvivahteensa aina aitoina. Peltirasia takaa ostajalle, että kahvi on paahdotuoreetta ja oikein jauhettua. Ruotsin kahvista on yli 46 % ja USA:n yli 65 % pakattu peltiin. Nousu jatkuu. Pyytäkää kauppiailtanne todella hyvää suomalaista purkkikahvia — se on varmasti tuoretta, siis riittäisempää.

purkkikahvi jokapäivän
ONNENKAHVI
Oy G.W.SOHLBERG Ab

Helsinki
Herttoniemi
Turku

YHDYSPANKKI

johon jo isoisä luotti

PÄÄTOIMITTAJA: A. Kurenmaa, kenraaliluutnantti evp.

TOIMITUSNEUVOSTO: Puheenjohtaja K. L. Oesch, kenraaliluutnantti evp. S. Sundman, kontra-amiraali evp.
G. Magnusson, eversti evp. V. Nihtilä, eversti evp.TOIMITUS: Helsinki, Töölönkatu 35 B puh. 44 62 42. Taloudenhoitaja ja toimitussihteeri R. Kalervo, everstiluutnantti evp.
Sotilastoimittaja E. Kuussaari, eversti evp.

LEVIKKIPÄÄLLIKKÖ: S. Pöyhönen Korkeavuorenkatu 28 puh. 62 22 71.

KUSTANTAJAT: Sanoma Osakeyhtiö ja Sotamuisto-yhdistys ry.

O. P. REPO *Itäisin*

tukikohta

JR 9:n II pataljoonan hyökättyä syksyllä 1941 silloisen Suomen rintamalinjan itäisimpään osaan, Äänisjärven eteläpuolelle Ostan asutuskeskuksen laitaa, alistettiin 3. linnoituspataljoonasta useita konekivääriryhmiä II pataljoonalle.

Näistä konekivääreistä jäi kaksi Ostaan johtavan tien varteen varmistukseen suon suuntaan. Toiset kaksi konekivääriryhmää otti sen rintamalohkon komppanianpäällikkö, luutnantti Vuorensola käyttöönsä toiseen paikkaan. Tästä telttansa luota hän käski lähettinsä opastaa nämä konekiväärit noin kilometrin matkan oikealle notkoon jalkaväkijoukkueen teltan luo, josta joukkueenjohtajan lähetin tuli opastaa ne edelleen.

Korpraali Revon ilmoitettua konekivääriryhmän joukkueen vänrikille kehoitti vänrikki lähettiään näyttämään hänelle aukean laitaa paikat konekivääreille, jotka oli pimeän tultua vietävä sinne asemiinsa.

— Päivällä ette pääse perille. Odottakaa täällä pimeän tuloa! jatkoi vänrikki.

Suunnilleen 200 metrin levyisen metsäniemekkeen reunasta viholliseen päin kallistuvan peltoaukean laidassa mainittu lähetti näytti ladon, jonka viereen oli toinen konekivääri asetettava asemiin. Siitä oli taas suunnilleen 60 metriä riihelle, jonka viereen määrättiin pantavaksi ensimmäinen ja Suomen rintamalinjan itäisin konekivääri.

Siellä oli tällä kertaa joukkueemme miehiä asemissa, ja aukealla pellolla näkyi paljon kaatuneita

Itäisin konekivääriasema Äänisen rannalla

venäläisiä sotilaita. Tässä olivat olleet kovat taistelut, kun aluetta vallattiin, kertoi lähetti Revolle.

Notkoon palattuun pojat purnailivat pimeää odotellessaan. Joku ennusteli viimeistä reissua joka miehelle, sillä paikka oli kieltämättä paha.

Pimeän tullen oli sinne mentävä, ja sehän on sodan laki. Konekivääreitä pimeässä, märässä ja osittain liukkaassa mullospellossa kantaessaan miehet kompastelivat venäläisten ruumiisiin, ennenkuin olivat määräpaikoissaan. Tämä oli ehkä kolkein kiila rintamalinjalla, totesivat tässä kiilassa olijat. Asiat ja ruoan haku oli toimitettava pimeän aikana.

Päivällä oli aseisiin meno hyvin epävarmaa, koska silloin sai terässateen suorasuuntaustykin ja kranaatinheittimen ammuksista niskaansa. Näillä kahdella konekivääriryhmällä eivät olleet kadehtivat oltavat, koska ei ollut edes mahdollisuutta saada kunnan suojaa olinpaikalleen. Osumisvaara oli alati mitä suurin, sillä piiskatykin ammuksiset räiskyivät riihen ja ladon seinien läpi päreiden lennellässä ympäriinsä. Kranaatinheittimien ammuksiset lentelivät myös lähelle.

Vaistonsa turvin sai jokainen hakea itselleen suojaa. Vähäisen poteron sai tuskin kaivetuksi kivikkoiseen, märkään maahan, ja lisäksi sen pohjalle pyrki tulemaan vettä.

Korpraali Revon tähystellessä kerran ylhäältä ladon seinähirsien välistä etumaastoon osui suorasuuntaustykin ammus saman ladon nurkkauksen, jolloin Repo vaistomaisesti pudottautui suojaa hakien ladon keskelle kaivettuun, vettä täynnä olevaan monttuun. Ei ollut nyt hauskaa kuivatella vaatteita, kun tulta ei voinut tehdä.

Vettä sataa tuhuutteli melkein lakkaamatta kolean, syksyisen sään vallitessa. Kylmää oli ruokakin, jota pimeän aikana kukin vuorollaan haki aukean pellon takaa notkosta, jossa oli jakelupaikka.

Nähdessään venäläisten sotilaiden juoksentelevan etumaastossa konekiväärimiehet kokeilivat riihen nurkan vierestä kivääreiden tarkkuutta ja usein siinä onnistuivatkin.

Miehiä oli luvattu vaihtaa kärkeen viimeistään kahden tai kolmen vuorokauden perästä. Vaihto kuitenkin viipyi päivästä toiseen, ja sen ymmärsi. Eihän niitä miehiä silloin aina tarjolla ollut, eikä kenenkään halut liioin hyrränneet moiseen silmukkaan. Lopulta alkoi kärkiporukan mitta täyttyä, kun märkyys, kylmyys, levon puute, kylmä ruoka ja jatkuva jännitys olivat aina vaivana. He tekivät päätöksen panna porukan vanhimman, korpraali Revon asialle. Hänen oli mentävä notkoon vaatimaan joukkueen vänrikiltä lopultakin vaihdon toteuttamista heti.

Vänrikki kehoitti kääntymään luutnantti Vuorensolan puoleen. Korpraali Repo selittikin luutnantille, etteivät nämä miehet, jos venäläiset hyökkäivät, pystyisi viluisina ja muutenkin nääntyneinä kunnolla torjumaan hyökkäystä. Vartiointikin siellä täytyi pitää erikoisen tarkkana, koska venäläiset kalistelivat aseitaan aivan nenän alla. Heistä alkoi tuntua siltä, että venäläisillä olisi lähiaikoina aikomuksena hyökätä.

Kuultuaan selityksen luutnantti Vuorensola suosui vaihtamaan levänneet miehet entisten tilalle kärkiasemiin. Hän kehoitti Repoa ottamaan puolet tien laidassa olevista kahden konekiväärin miehistä heti mukaansa kärkitukikohtaan. Vaihdon päästyä perille oli sieltä taas vapautettava puolet miehistä näiden tilalle taemmaksi tien varteen. Loput miehistä vaihtuivat puolen yön aikaan, johon mennessä vaihto oli suurin piirtein kokonaan suoritettu ja uusille miehille neuvottu tiedossa olevat venäläisten asemat sekä vaaralliset paikat.

Luutnantti Vuorensola lohdutteli kärjestä tulleita miehiä:

— Pääsette niille konekivääreille, jotka ovat tien laidassa suolle päin asemissa ja joiden suunnalla ei ole odotettavissa suurempaa toimintaa. Saatte levätä ja virvoitella itseänne.

Nämä miehet, jotka pääsivät tuosta kidutuksen paikasta, olivat kuin uudessa maailmassa. Kärkitukikohtaan joutuville sen sijaan synkenä olo kolkomaksi. Ne miehet, jotka kärkeen joutuivat, eivät arvanneet, että heidän ensimmäinen aamunsa siellä oli viimeinen monelle pojalle ja monelle terveyden menetys loppuiksi. Erälle heistä se sen sijaan muodostui suureksi urotyön päiväksi.

Liikehtimistä oli mainittuna yönä myös venäläisten puolella tavallista enemmän, mutta ennen aamun valkenemista oli rintamalla hiljaista, sillä venäläiset kehittivät tänä hetkenä hyökkäystä juuri tähän kärkitukikohtaan näitä kahta konekivääriryhmää sekä niiden apuna olevia kiväärimiehiä vastaan.

Venäläisten hyökkäys alkoi vähäisen kranaattikeskityksen jälkeen. Suomalaisten konekiväärit alkoivat papattaa. Toisen konekivääriryhmän johtaja, korpraali Hietanen sai heti alussa luodin ja jäi liikuntakyvyttömäksi pitkin pituuttaan nurmikolle. Hietasen konekivääristä kaatui ja haavoittui miehiä, niin että se jäi ladon nurkalle äänettömäksi.

Kärjessä riihen nurkalla oleva korpraali Pöyhösen konekivääri toimi harvinaisen hyvin. Miestensä menetyksistä huolimatta Pöyhönen pystyi konekiväärillään hallitsemaan koko venäläisten hyökkäyksen kärjen.

Viimeisenä kaverina oli korpraali Pöyhösellä apuna konekiväärin miehenä Tolvanen. Tämä mies ehti ennen kaatumistaan ampua kiväärillään kaikki venäläiset, jotka olivat päässeet heidän selkensä taakse. Tolvanen sai heti sen jälkeen luodin päähänsä ja kaatui kuolleen Pöyhösen viereen. Pöyhönen oli enää yksin konekiväärinsä takana.

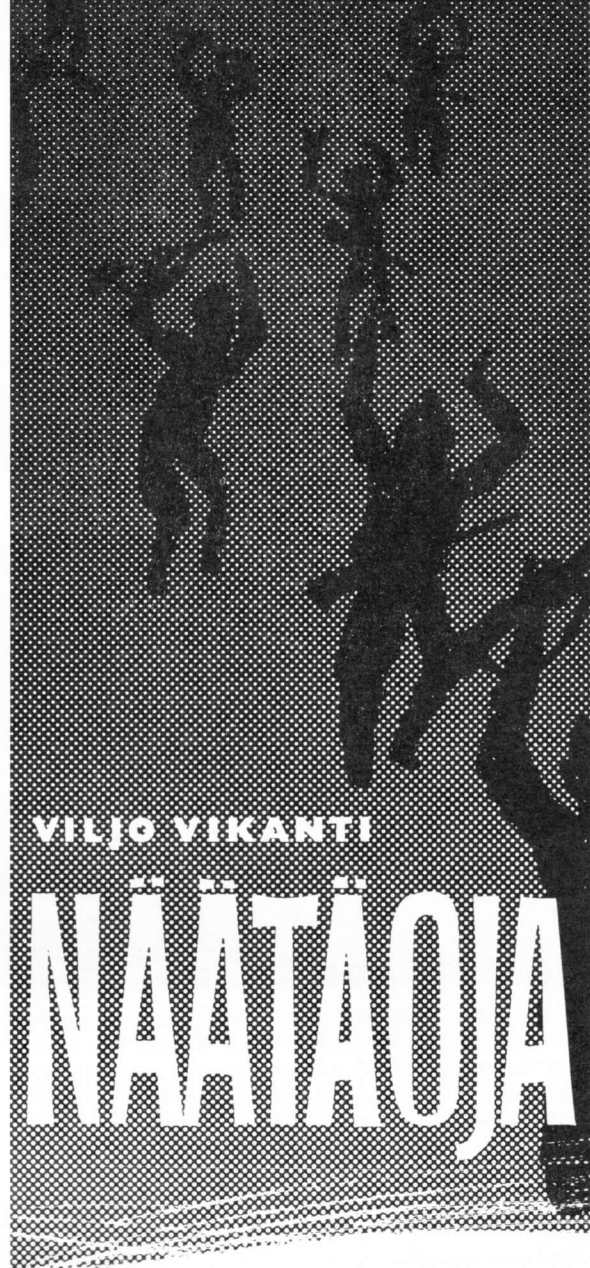
Pöyhönen jatkoi sitten yhä ampumista niin kauan kuin tulijoita oli ja kunnes venäläisten hyökkäys oli tyrehtynyt. Venäläiset alkoivat tämän jälkeen paukutella Pöyhösen konekiväärin vieressä olevaa riittä ja saivat sen palamaan. Riihen palaessa paloi samalla Pöyhösen konekiväärinkin. Tolvasen ruumiin hän kuitenkin ehti vetää pois. Kaatuneet ja haavoittuneet saatiin sen sijaan vasta pimeän tultua korjatuiksi aukean yli taakse.

Tuli siis ajoi korpraali Pöyhösen pois konekiväärinsä takaa eivätkä venäläiset. Siinä oli mies, joka yksin pystyi konekiväärillään torjumaan venäläisten hyökkäyksen rintamalinjan itäisimmässä kärjessä. Hän olikin vahva suomalainen voimapesä, joka kykeni kaatamaan miehen aivan raa'alla voimalla. Tämä Joutsenon karhunpoika, joka oli painija siviilissä, näytti, että pystytään sitä tarvittaessa maatakin puolustamaan. Hän oli vaatimaton, toverillinen tehtaan työmies, joka kotioloissaan asuskeli äiti-muorinsa kanssa.

Korpraali Pöyhösen kaltaisia miehiä oli taistelutilanteen aikana tietysti rintamalinjoilla muitakin, jotka eivät tehneet suurempaa numeroa omista aloitteistaan.

Korpraali Pöyhönen oli vielä kauan aikaa tämän taistelun jälkeen niin järkyttynyt, että hän aivan vapisi. Sen huomasi myös hänen puheestaan, niin rauhallinen mies kuin Pöyhönen normaalioloissa olikin. Taistelutilanteen jälkeen Pöyhöseltä kysyttiin, miten hän oikein selvisi niin hyvin, vaikka näki, ettei enää ollut näköpiirissä yhtään suomalaista, joka olisi pystynyt tulittamaan vihollista hänen apunaan. Pöyhönen kertoi:

— Niin kauan kuin minulla oli vieressäni sotamies Tolvanen, joka ampui sivulle ja taaksemme tulleita venäläisiä sotilaita, tunsin sisimmässäni jonkinlaista tukea ja toivon kipinää. Mutta Tolvasen kaaduttua kuolleen vierelleni jouduin hysteerisen mielialan valtaan. Hikipisarot valuiivat joka puolelta. Sisuni kuohui äärimmilleen nähdessäni toverilleni käyneen huonosti. Tässä hädässä ajattelin, että korit ovat nyt minun käsissäni ja jos minä petän, silloin pettää siltä kohdalta koko tukikohdan puolustus. — Hermoni pysyivät koossa aivan kuin joku olisi yllyttänyt: ammu, ammu, kyllä sinä pärjää! — Annoin vain konekiväärin papattaa, niinkuin viikatteella heinää. Aina vain edustani lakoili ja konekivääri, Luojan kiitos, veti oikein ahmimalla panoksia sisäänsä. Lopulta huomasin venäläisten tulon lakanneen.

VILJO VIKANTI

NÄÄTÄOJA

I osa

Eversti Laguksen joukkoihin kuuluvan Kev.Os 4:n edettyä 15.7.1941 Kollaan maastoon se kohtasi siellä tykistön tukeman voimakkaan vihollisen, mistä johtuen I.D:n komentaja, eversti Paalu, sai käskyn lähettää sinne tykistöllä vahvistetun eversti M. Vihman komentaman JR 56:n, joka saapuikin Kollaalle 16.7. Jo seuraavana aamuna majuri Oksasen komentama I pataljoona ryhtyi hyökkäykseen valatakseen Näätäojan pysäkin. Hyökkäys pysähtyi kuitenkin pian vihollisen voimakkaaseen vastarintaan. Tämän takia eversti Vihma, asettaen painopisteen maantien pohjoispuolelle, määräsi kapteeni Lauri Miettisen komentaman III pataljoonan hyökkäämään painopistesuunnassa.

Kuuluin tällöin 9. komppaniaan, jonka päällikönä oli reserviluutnantti N. Niiles, entinen opettajani. Muutenkin komppaniaan kuuluvat olivat tuttuja miehiä, kotipitäjäni poikia Varsinais-Suomesta. Tehtäväni oli silloin komppanian pst-torjunnan johtaminen. Valitettavasti aseistuksenamme oli jalkaväen aseitten lisäksi vain 14 mm ranskalainen pst-kivääri ja jo talvisodasta tutut kasapanokset.

Saksalaisia joukkoja lepotuokiolla

Saman 17. päivän iltana kello 20 pataljoonamme lähti hyökkäykseen. Talvisodasta kuuluksi tulleen Kollasjoen ylitimme vielä "rauhassa" marssien. Päällikön annettua sen takana käskynsä alijohtajilleen komppania poikkesi maantieltä vasemmalle metsään kohti sille vielä tällä erää tuntematonta vihollista. Samalla hetkellä oma tykistö, jonka asemia emme olleet havainneet, aloitti yllättäen hirveän tulensa. Tästä säikähtäneenä moni jo painoi itsensä matalaksi, mutta todettuaan kyseessä olevan oman tykistön lähti taas etenemään. Jopa yhtyi vihollinenkin tykistötaisteluun aiheuttamatta kuitenkaan vielä tappioita. Pian kuitenkin oli tosi kysymyksessä, sillä maastoon pureutunut vihollisen jalkaväki aloitti kiivaan tulituksen, joka aiheutti ensimmäiset tappiomme muutamien miesten haavoituksessa. Siitä huolimatta komppania eteni kohti tavoitettaan. Vihollinen kiihdytti keveitten aseitten sa tulta, mutta pian saimme kokea myös sen tykistön sulkutulen. Oman tykistön tukemana pataljoona pääsi kuitenkin etenemään mm. laajahkon ja myös vihollisen sivustatulen alaisena olevan sualueen yli ja valtasi pari maastokumpua. Komppaniamme hyökkäys pysähtyi hämärän tullessa Syvälammen kaakkoispuolella olevan kukkulan eteen, missä vihollinen teki erittäin kovaa vastarintaa. Rautatien suunnalla kuului taistelu edelleen jatkuvan.

Kuuman heinäkuisen päivän ehdittyä iltan nousi suolta sankka sumu, mikä jo taistelun loppuvaiheessa vaikeutti näkyvyyttä ja yhteydenpitoa. Niinpä totesin omankin pienen pst-porukani kulkeutuneen osittain hajalle, mutta pian kuitenkin kaikki kokoontuivat luokseni tappioita. Järjestetyämme

varmistuksen olikin jo aika saada korviketta. Ensimmäinen taistelumme Kollan maastossa oli päätynyt voitokkaasti.

Seuraavana aamuna pataljoona ja myös komppaniamme lähti jatkamaan hyökkäystään Syvälamelta kaakkoon tehtävänään vastassa olevan vihollisen lyöminen ja maantien saavuttaminen. Jännittyneinä odotimme H-hetkeä ja ennen sitä alkavaa tykistövalmistelua. Pian kuuluikin takaa tykkien lähtölaukausten kumu ja kohta myös kranaattien ujellus, mutta mitä ihmettä — ensimmäiset kuusituumaiset putosivatkin keskuuteemme. Onneksi olimme suomaastossa ja osa kranaateista putosi Syvälampeen, joten tappioita ei tullut, mutta masentavasti tämä näytti vaikuttavan hyökkäykseen lähtijöihin. Kuitenkin lähti komppania H-hetkellä reippaasti liikkeelle. Ensimmäisen kukkulan ylitettyään se sai vastaansa vihollisen jalkaväen kiivaan tulen, mihin myös tykistö pian yhtyi. Aukean takana maantien reunassa olevalla pitkäkhöllä kumpareella olivat vahvasti varustetut vihollisen asemat piiskatykkeineen ja konekivääreineen. Seurasin pst-ryhmäni kera komppanian päällikköä aivan edessä, sillä vihollisella tiedettiin olevan käytössään myös hyökkäysvaunuja. Hyökkäys edistyi hyvin, ja varsinainen asemien edessä olevat tukikohtat tuhoitiin, joskin osa niissä olleista vihollisista pääsi pääpuolustusasemiinsa. Tulitaistelu oli kova. Vieressäni kulkeva päällikön taistelulähetti sai kk-suihkun ja kaatui nytkähdellen maahan taistelunsa taisteleena. Tappioita alkoi tulla enemmänkin, varsinkin haavoittumisia, mutta myös kaatuneita, joten lääkintämiehiä ja sairaankantajia ei ollut riittävästi, vaan taistelevien miestenkin oli ryhdyttävä kanta-

maan haavoittuneita ja kaatuneita. Jouduin itsekin sikäli tukalaan tilanteeseen, että pistoolin lisäksi asekeni oleva sveitsiläinen konepistooli alkoi lakkoilla jo muutaman täysosuman tuottaneen sarjan jälkeen. Siitä ei lähtenyt enää sarjoja, vain muutama laukaus, kunnes ei enää sitäkään. Voi hittoa, ja "maaleja" kun oli vaikka kuinka paljon. Äkkiä vain konepistooli auki ja jousen "virutus". Se auttoi, mutta vain muutaman sarjan ajaksi. Ei millään ehtinyt eikä raskinut yhtämittaa kopeloida kirottua kpt:tä, sillä vihollisia oli niinkin lähellä, että niitä piti jo ampua pistoolilla. Sitä näkyi käyttävän kärkeä kulkeva komppanian päällikkökin — rohkea Summan taistelija, joka ei viholliselta armoa pyytänyt.

Pääsimme kuitenkin etenemään ja komppania, kuten koko pataljoonakin, oli jo lähellä tavoitettua — maantietä. Vihollisen tuli oli ankara ja tarkka-ampujien laukaukset tarkkoja, kuulemaa tuottavia. Vasemman siiven päästyä maantien tuntumaan pataljoonan eteneminen kuitenkin pysähtyi, joskin tulitaistelu jatkui herkeämättömänä. Maatesani pst-ampuja Lehmusvaaran kanssa talvisodan aikaisessa matalassa kaivanteessa ja tähystellessäni kiikarilla etumaastoon näin siellä runsaasti vihollisotilaita varustetuissa asemissa ja melkein jokaisen puunkin takana. Vastassamme näytti olevan voimakas, ylivoimainen vihollinen. Erään paksun männyn juuressa makaavalla vihollisella näkyi olevan kiikarivääräkin, jolla tämä tähysteli meitä. Juuri tällöin tuli oikealta taistelulähetti, joka kyseli komppanian päällikköä. En ehtinyt häntä vielä varoittaa tarkka-ampujasta, kun jo näin veren tirskahtavan hänen otsastaan ja hänen kaatuvan kuolleena maahan. Hänen avukseen syöksyi jo taistelussa urhoollisuutta osoittanut nuori sotamies Heikkilä, mutta se oli hänenkin taistelujensa pää, sillä saman tarkka-ampujan luoti osui häneenkin — kuolettavasti. Päätin tuhota tarkka-ampujan pst-kiväärillä, mutta ryhtyessäni sillä tähtäämään en enää nähnytäkään miestä missään. Tappiot jatkuivat. Kohdasta näin myös komppanian päällikön istuvan kaivanteessa kasvot verisinä. Hän ei tästä välittänyt, vaan jatkoi urheasti komppaniansa johtamista, kunnes vihollisen luoti osui toistamiseen hänen nousesaan tähystämään. Onneksi ei tämäkään luoti ollut kuolettava, mutta hänen taistelunsa Kollaalla oli kuitenkin päättynyt, sen totesin mentyäni hänen luokseen kysymään loppumassa olevien a-tarvikkeiden saannista. Hänen vastauksensa oli lyhyt ja selvä: "Ottakaa kuolleilta ja haavoittuneilta." Ennenkuin hänet kannettiin pois taistelukentältä, hän määräsi vänrikki Ero Aulan ottamaan komppanian komentoonsa.

Taistelu jatkui, mutta pian tuli pataljoonan komentajalta "tuli seis"-käsky ja tiedotus, että vihollinen, joka oli jo melkein saarrettu, antautuu. Mitä ihmettä? Hyvin varustetuissa asemissa oleva ylivoimainen vihollinenko antautuisi? Tuli lakkasi kuitenkin puolin ja toisin. Tuli täydellinen hiljaisuus ja odotus. Kiikarillani totesin vihollisotilaiden jopa nousseen ampumahautojen reunalle istumaan ja tupakoimaan. Tällöin osui tähtäimeeni sama tarkka-ampuja, jonka tiesin kaataneen kaksi miestä ja ehkä haavoittaneen päällikköämmekin.

Sisuni kuohahti ja päätin kostaa, mutta samalla muistin tulikiellon. No, ehkä vielä tavataan, ajattelin. Mutta mitä kummaa? Vihollisen tukikohdasta lähti parikymmenmiehinen ryhmä kävelemään maantietä pitkin asemiamme kohden kädet ylhäällä, mutta aseet mukana. Kaikkien katseet kohdistuivat tuohon ryhmään. Oliko näillä tosiaan tarkoitus antautua, vai oliko kyseessä vain juoni? Sehän se oli. Ryhmän saavuttua noin 30 metrin päähän asemiamme sen etunenässä kulkenut — todettiin myöhemmin naiseksi — otti vyöltään käsikranaatin, tempaisi ja heitti sen aseimiimme samalla kun koko ryhmä heittäytyi maantien ojaan ja alkoi ampua minkä aseistaan irti sai. Kuin nappia painamalla laukesivat aseet niin omista asemissamme kuin vihollisen puolellakin. Tulitaistelu oli helvetillistä, ei erottanut laukauksia, kuului vain yhtenäistä surinaa. Tappiot lisääntyivät. Niin myös antautumista leikkinyt vihollisryhmä sai katkerasti maksaa leikkinsä — se tuhottiin viimeiseen mieheen. Samassa rytäkässä sain toveriltani lainaamallani kiväärillä mainitun tarkka-ampujan vainajien suureen armeijaan, sillä sain hänet saman männyn juurelta tähtäimeeni.

Minuutit kuluivat, aseet rätsivät aiheuttaen kuolemaa puolin ja toisin, sillä jo talvisodan ankarissa tykistökeskityksissä möyhiytynyt maasto ei antanut ainakaan meille paljoakaan suojaa. Ei ollut puita, ei alakasvullisuutta, ainoastaan joitakin matalia kuoppia ja kaivanteita sekä korsujen jätteitä. Makasin pst-ampujani kera edelleen samassa matalassa kaivanteessa, jonka penkka hieman suojasi meitä vihollisen ju-tulelta. Keskustelimme tilanteesta ja siitä, mitä seuraisi, kun "tuli seis"-käsky oli kumoutunut. Tarkkaillessani muita miehiäni totesin heidän olevan paikoillaan ja komppanian muiden miesten tavoin tarkasti tähdäten ampuvan vihollisia. Tällöin havaitsin Suojärvelle johtavaa maantietä lähellä olevien miesten vilkuilevan hermostuneesti vasemmalle takaviistoon, siis Suojärven suun-

taan. Aivan odotetusti sieltä kuuluikin moottorien voimakasta surinaa ja telaketjujen kolinaa. Sieltä oli tulossa apuvoimia, hyökkäysvaunuja, mutta ei meille, vaan viholliselle. Tätä olin pelännytkin, sillä en ensinkään luottanut käytössäni olevaan 14 mm pst-kivääriin psv:n tuhoaseena, ja mahdollisuudet tuhota niitä tällaisessa maastossa kasapanoksilla olivat olemattomat. Valmistauduin kuitenkin Lehmusvaaran kanssa ottamaan vastaan, mitä tuleman piti, ja niinpä käänsimme "tykkimme" tulijoita vastaan. Pian tulla möyryisivätkin ensimmäiset hyökkäysvaunut tien suunnassa kohden asemiamme, toiset tietä myöten ja toiset tien varmta metsässä. Niitä tuli kaikkiaan 13 — mikä onnettomuuden lukukin — ja ne ryhtyivät ampumaan meitä tykeillä ja konekivääreillä takaviistosta. Olin tällöin ryhmäni kera noin 150 metrin päässä vasemmasta sivustasta, joka sai alkuryöpyä niskaansa. Tilanne näytti uhkaavalta pätevien panssarintorjunta-aseiden puuttuessa. Pataljoonan komentajalta tulikin käsky vetäytyä 50 metriä taaksepäin metsäreunaan aseisiin. Ilmeisesti panssarikauhu oli vallannut eräät miehet, sillä — mikäli ehdin havaita — nämä juoksivat metsään ja katosivat sinne. Päätimme, Lehmusvaara ja minä, tehdä parhaamme, mutta parin laukauksen jälkeen totesimme, ettei "nallipyssyllämme" ollut mitään tehoa panssariin, luoti vain kimmahti siitä pois. Sen sijaan olinpaikkamme huomattiin ja kohteenamme olleen hyökkäysvaunun tykki kääntyi uhkaavasti meitä kohden. Hetimiten maa pöllysikin asemassamme, kun kranaatit iskivät sen nokiseen penkkaan. Ammunnan jatkaminen olisi ollut turhaa ja samaa kuin itsemurha, eikä meillä ollut poteroita kasapanoksien käyttöä varten. Niinpä ei auttanut muu kuin jättää asema ja lähteä seuraamaan jo vetäytyneitä komppaniaa.

Lähtiessämme syöksyyn Lehmusvaara menetti pst-kiväärinsä osuman murskatessa sen. Tässä tilanteessa käskin hänen heittää käyttökelttomaksi menneen aseensa pois ja pelastaa itsensä, sillä yhä lähestyvien panssarivaunujen lisäksi vihollisen jalkaväki lähti hyökkäykseen kiivaasti ampuen. Juuri kun olimme pääsemässä metsän reunaan, kompastuin ja kaaduin, mutta ehkä onneksi, sillä samalla hetkellä tuli osuma taakse heilahtaneessa kädessäni olevaan konepistooliin. Heitin sen pois, koska se ei muutenkaan toiminut, ja konttasin lähimpään pensaikkoon, missä olin ainakin näkösuojassa.

Tilanne tuntui turvattomalta, sillä minulla ei ollut pistoolia pitempää asetta, ja vihollinen lähestyi uhkaavasti enkä tavannut heti omia joukkojakaan. Kuljettuani metsässä muutaman kymmenen metriä minua kohtasi säälittävä näky, sillä osuin omien haavoittuneiden suojapaikkaan, jossa makasi tai istui useita liikuntakyvyttömiä haavoittuneita verissään. Lääkintämiehillä oli ollut niin paljon kannettavaa ja sidottavaa, etteivät heidän olleet kaikkien ehtineet. Pian kuitenkin sain sen verran apua, että saimme kannetuksi haavoittuneet turvaan. Kiire siinä olikin, sillä pian olisimme jääneet vihollisen jalkoihin. Muistan vielä, miten kaameata oli kuulla näiden haavoittuneiden huutoa, ettei heitä jätettäisi vihollisen käsiin, sillä monikin oli juossut heidän ohitseen apua antamatta.

Päällystön tarmokkaasta toiminnasta johtuen perääntyminen pysähtyi kuitenkin pääosiltaan lähtöasemiimme, joskin heikkohermoisimmat juoksivat pitkälti senkin ohi. Menetimme valtaamamme maaston, mutta menetimme myös liian paljon hyviä isänmaan puolustajia kaatuneina ja haavoittuneina.

Hyökkäyksemme oli epäonnistunut selustaamme hyökänneiden panssarien takia. Niitä ei saatu tuhotuksi muistamani mukaan kuin yksi, ja sen tuhosi kk-komppanian mies suomalaisella 20 mm pst-kiväärillä, mikä osoittautui myöhemminkin verrattomaksi aseeksi. Tässä hyökkäyksessä olivat tappiomme erittäin raskaat. Siinä moni hyvä ystäväni ja lapsuudentoverini taisteli viimeisen taistelunsa rakastamansa isänmaan puolesta. Heinäkuun 18. päivän taistelut päättyivät osaltamme katkerasti, mutta asemat olivat illalla taas lujasti hallussamme. "Lapakukkulaa" kauemmaksi emme vetäytyneet, vaikka vihollinen yritti pakottaa meidät siihen kaiken lisäksi voimakkaalla tykistötulellaankin. Luja oli vihollisen vastus ja voima valiojoukkoineen, panssareineen, piiskatykkeineen — joita meillä ei ollut — ja varustettuine aseineen, mutta me emme saaneet antaa periksi.

Puolenyön ajoissa vihollinen ryhtyi voimakkaaseen tulitaisteluun asemiamme vastaan. Se ampui sekä tykistöllään, panssarivaunuillaan että myös jalkaväen kaikilla mahdollisilla aseilla. Se oli "pirullista soittoa", tavallaan kuitenkin kaunista katseltavaa, mikäli niissä oloissa siten voi sanoa, sillä erikoiset valojuova-ammukset sojottelivat nauhojaan Kollaan hämärtyneessä kesäyössä kukkuloiden välissä olevien laaksojen yli. Jv-tulelta koetimme olla suojassa, eikä tykistön tulikaan ollut tarkkaa, pääasia tuntui olleen moraalinen painostus, pelotelu ja tietysti häirintä. Vihollisen jalkaväki ei lähtenyt hyökkäämään ja sen panssarivaunutkin kolittelivat vain omista asemistaan uhoten siellä voimaa ja hävitystä sekä muistuttaen olemassaolostaan tulevaa hyökkäystämme silmälläpitäen.

Heinäkuun 19. päivänä pataljoonamme ei hyökännyt. Olimme kuitenkin kaikessa valmiudessa ja varustauduimme seuraavaan koetukseen. Sen sijaan vihollinen teki voimakkaan hyökkäyksen meistä oikealla I pataljoonaa vastaan ankan tykistövalmistelun jälkeen, jolloin oma pataljoonammekin miehitti asemansa. Viholliskranaatit putoilivat meidänkin asemaamme aiheuttaen tappioita. Mm. eräseen pieneen korsuntapaiseen tuli täysosuma, jolloin siinä sattumalta käymässä ollut nuori vänrikki tuhoutui sanan täydessä merkityksessä niin, ettei hänestä tavattu kuin tuntolevy ja joitakin ruumiin osia. Sota on julmaa. Ryhmäni menetettyä pst-kiväärinsä se liitettiin jv-joukkueeseen ja minut määrättiin sen johtajaksi. Olin joukkueeni kera asemassa Lapakukkulun keskikohdalla. Rintamasuunnassa olimme suojassa vihollisen jv-tulelta, mutta yhtäkkiä vihollinen suuntasi sivustalta, noin 500 metrin päästä Korsukukulalta meihin ankan kktulen. Muistan vielä elävästi, miten ilkeästi luodit vihelsivät ja miten silloin toivoi painuvansa edes vähän maan sisään. Minkäänlaisia kaivettuja asemia ei ollut hyökkäystämme odoteltaessa tehty. Monellako mahtoi enää olla kenttälapiotakaan.

Kollaa on vallattu takaisin.
Tällä kertaa ei Kollaa kestänyt

Kaavin käsilläni hiekkaista maata pois altani, ja sekin tuntui auttavan. Mutta samalla oli pidettävä huoli joukkueesta ja siitä, ettei vihollinen päässyt yllättäen aseimiimme. Vielä harvaksen ampuva vihollistykistö lisäsi hermostuneisuutta, sen havaitsin seurattessani miesten liikkeitä ja katseita. Minua lähinnä vasemmalla olevan E. Lehtomäenkin näin jo olevan hyvin hermostuneen ja vilkuilevan taakseen ikäänkuin arvellen, pääsisikö sinne suojaan, sillä vihollisen konekivääri lauloi edelleen kuolemaa enustavaa lauluun. Kehoitin häntä pysymään rauhallisena ja yrittämään kaivautumista keinolla millä hyvänsä. Paljon ei tietystikään kukaan voinut sillä kohdalla itseään kohottaa, sillä luodit tuntuivat joka hetki iskeytyvän selkään. Lehtomäki ei kuitenkaan hillinnyt hermojaan, vaan ryntäsi pystyyn ja lähti juoksemaan rinnettä alas ja taakse. Pian kuitenkin konekiväärin suihku tavoitti hänet, ja hän kaatui vavisten maahan. Niin päätyi hänkin siihen armeijaan, josta kotiinpaluuta ei ole. Hyvän koulun ja lapsuustoverini sankarikuolema vaikutti minuun raskaasti. Sillä hetkellä palautuivat mieleeni rauhan olot, hänen hiljattain tapahtunut naimisiinmenonsa ja monet muut seikat. Mutta meidän jäljelle jääneiden oli edelleen muistettava tehtävämme.

Lehtomäki oli ensimmäinen kaatunut juuri johdettavaksi saamastani joukkueesta. Kostin hänen puolestaan viholliselle saatuaani siihen seuraavan aamun sarastaessa tilaisuuden. Olin juuri saanut sotasaaliiksi hyvän venäläisen puoliautomaattikiväärin ja niinpä auringon noustessa etsin itselleni tähytyspaikan, mistä oli hyvä näkyvyys Korsukukkulalle. Olosuhteet olivat sikäläkin edulliset, että maasto oli aukea ja aurinko nousi vihollisaseman

takaa, joten jokainen liike oli havaittavissa. Siinä maatessani ja kiikaroidessani näinkin erään isokoisen vihollisen tulevan korsustaan ulos ja ryhtyvän sen nurkalla seisten "asialleen" nojaten kädellään korsun nurkkaan. Tähtäimen asetus kiireesti 500 metrille, tarkka tähtäys ja laukaus, mikä aiheuttamana näin miehen kaatuvan ja jäävän siihen. Kaksi toveria riensi heti auttamaan, mutta kohtalo oli heillekin julma, he eivät ikinä tulleet näkemään maansa lakeuksia.

Palatakseni vielä heinäkuun 19. päivään muistelen, että tilanne oman pataljoonamme lohkokolla pysyi koko päivän verrattain rauhallisena tavanomaisista taistelutoimintaa lukuun ottamatta. I pataljoonan lohkokolla vihollinen sen sijaan valtasi rajulla hyökkäyksellä takaisin pari maastokohtaa. Kokonaistilanne JR 56:n kohdalla näytti kuitenkin arveluttavalta, sillä reservejä ei ollut ja kovissa taisteluissa tappiot olivat olleet raskaat, rivit olivat harvenneet ja jäljellä olevat miehet olivat väsyneitä, sillä lepoon ei ollut aikaa. Ainainen valppaus, taistelu ja partiointi rasittivat väkisinkin. Täydennystä ei saatu. Samana päivänä eversti Vihma sai kuitenkin kenraali Talvelalta ankaran käskyn lyödä edessä oleva vihollinen.

— Apuvoimiin ette saa luottaa, teidän on täytettävä kunniakas tehtävä yksin, mainittiin siinä.

Lähipäivinä yritimmekin täyttää annettua käskyä. Hyökkäykset jatkuivat puolin ja toisin. Emme päässeet etenemään, mutta pidimme kuitenkin asemamme torjumalla vihollisen kiivaimmatkin hyökkäykset, joita tämä tuki tykistöllään ja panssarijoukoillaan. Etumaastoon jäi siitä todisteena parisensataa kaatunutta vihollista, mutta ne eivät loppuneet, sillä täydennystä tuli jatkuvasti.

Talvisodasta on jo niin pitkä aika, että sen aikana ja jälkeenkin syntyneet ihmiset alkavat jo olla aikuisia, mutta kuitenkin sodan muistot ja vallankin sen tietyt tapahtumat tuntuvat tavattoman läheisiltä riippuen siitä, minkälaisissa olosuhteissa ja minkälaisen mielialan vallitessa nämä kokemukset on kukin joutunut vastaanottamaan.

Ns. tulikaste on ihmiselämän merkillisimpiä kokemuksia, merkitsehän se siirtymistä ihmisluonteelle vieraiden, epänormaalien, vastenmielisten tehtävien eteen, joutumista pedon asemaan, metsästettäväksi ja metsästämään. Pesänsä ja pesueensa puolustaminen on jokaiselle eläimelle, niin myös ihmiselle luonteenomaista ja vaistonvaraista, ja se on useimmiten niin voimakas, että se korvaa kuolemanpelon, sekä psyykkiset että fyysiset kärsimykset.

sen, joka monen kohdalla myös täyttyi. Rivistöme pysähtyi lopulta kylän laitaan, jossa alettiin purkaa autoja. Hetken kuluttua seisoi komppanioittain kantamuksinemme metsässä jonkinlaisessa jonorivistön tapaisessa kuuntelemassa upseerien tiedotuksia lähitunteina tapahtuvasta toiminnasta. Opastusten jälkeen levittäytyttiin komppanioittain ja joukkueittain metsään kylän laitaan.

Savukosken tien suunnalta kuului taistelun kumu. Siellä myös vihollisen nuotiot loimottivat laajalla alueella. Joukot, joita auttamaan meidät oli tuotu, olivat parhaillaan taistelussa alueella, joka valtavana näköalana levittäytyi eteemme. Jsp. oli läheisyydessämme, ja se sai jatkuvasti potilaita, toisia vielä autettaviksi ja toisia, jotka eivät enää apua tarvinneet. Suunnitelmiin ei kuulunut meidän siirtomme välittömästi etulinjaan, koska aamun kajas-

SUUNTANA SAVU

JR 40, joka oli kokoonpantu Porin, Tampereen ja Oulun seutujen reserviläisistä, oli suurelta osaltaan jo iäkkäämpää väkeä. Tämä rykmentti sai Oulussa varusteet, jonka jälkeen se hinattiin Kemijärvelle. Oltuamme siellä joitakin päiviä se kuljetettiin edelleen autoilla Pelkosenniemelle, jossa se ensi kerran joutui tekemisiin sotamies venäläisen kanssa.

Kuljetus tapahtui tunnetuista syistä yöllä, kuten kaikki muukin kuljetus sota-aikana. Autorivistöme pysähteli vähän väliä. Lähestyessämme Pelkosenniemen kylää oltiinkin jo alueella, jossa oli tavattu vihollisen partioita. Siitä olivat huhunomaisten tietojen lisäksi konkreettisinä todistuksina muutamat tiepuolella olevat vainajat, joita sekavin tuntein katselimme. Antoihan näkemämme ironisen lupauk-

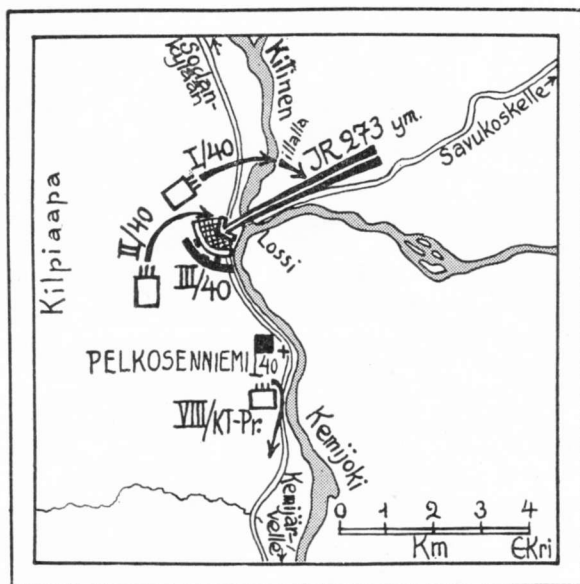
taessa käskettiin mahdollisimman hyvin suojautua ja myös sukset piilottaa, etteivät vihollisen tiedustelukoneet saisi vihiä lisäjoukkojen saapumisesta.

Me siis vain oleilimme ja odottelimme, mitä tilanne tuo tullessaan. Taistelutoimintakin oli jo vähitellen laannut. Huhu tiesi vihollisen edenneen pari kilometriä, mutta toinen huhu kertoi sen perääntyneen kilometrin verran. Sota-aikana, kuten muulloinkin, huhut siivitetään toiveajattelulla, ja ns. varman tahon tietoja ei ole ymmärrettävistä syistä saatavissa.

Jotkut komppaniamme olivat jo saaneet ruokaa, meidän keittiötä vain ei näkynyt eikä kuulunut, mihin lie sotkeutunut tulomatalla. Sitävastoin saapui pataljoonan lähetti ja ilmoitti, että 8. komppanian tuli valmistautua etenemään. Tämä oli esivalmistelujemme jälkeen kuin piiskan sivallus, joka sai joka pojan häääämään varusteiden kimpussa ja kyselymään, mitä otetaan mukaan ja mitä jätetään. Tähän saatiin vastaus heti. Komppanian päällikkö, luutnantti Koskela ilmoitti:

— Aseet, ammuslaukut ja leipälaukut mukaan, muut varusteet jätetään kuormastoon.

Lapin lyhyt päivä oli jo muuttumassa hämäräksi, pitkäksi Lapin yöksi, kun lähdimme jonoissa etenemään maantien suuntaan sen kahta puolta. Oli vielä niin valoisa, ettei tietä haluttu käyttää. Sitä käytettiin kyllä pari nuhruista sotamiestä, jotka tulla taaperisivat vastaamme etulinjasta päin. Toiminta oli heille jo tutumpaa, ja se sai meidätkin jotenkin vapautumaan pingoittuneesta mielialasta, johon olimme tilanteen johdosta suggeroituneet. Toinen sotilaista oli venäläinen ja toinen suomalainen. Toinen oli vanki ja toinen sotamies Liimatainen, joka oli kuljettamassa vankia pataljoonan esikuntaan, kuten hän asian komppaniamme päällikölle ilmoitti. Sodan maagillinen ilmapiiri alkoi jo osoittaa käytännöllisiä piirteitä. Sotamies Liimatainen vankeineen jatkoi matkaansa, samoin me.

Hyökkäys Savukoskea kohti on alkanut. Tilanne 18.12.1939 iltopäivällä

KOSKI

WALTER
KALLIOMÄKI

— Eihän nuo vihulaiset näytä ihmistä kummempia olevankaan, tuumailtiin joukossamme, jopa joku uskalsi kaskunkin laukaista.

Pian annettiin määräys, että oli puhuttava mahdollisimman vähän ja sekin kuiskaten, sillä alettiin olla oman etulinjamme tuntumassa. Siinä patruunankantajat jo häärivät varastojensa parissa. Saimme määräyksen pysähtyä. Komppaniamme päällikkö ilmoitti asemissa olevien päällikölle, että olimme saaneet tehtäväksi ottaa viholliseen "häirintäkosketuksen". Tässä mekin vasta kuulimme, mikä oli etenemisemme tarkoitus. Olimmekin vähän ihmetelleet, miksi vain yksi komppania rykmentistämme lähti etenemään. Asemissa olevien ja meidän upseeriemme neuvoteltua hetken lähdimme etenemään edelleen tien suuntaan.

Oli jo verrattain pimeä, mutta hetken hiivittämme alkoi näkyä miehiä tilapäisasemissa kivien

ja kumpareiden takana. Tässä jouduimme taas pysähtymään, sillä asemissa oleville oli myös selvitettävä ennen kaikkea se, ettemme joutuisi heidän tulensa alle, jos joutuisimme nopeasti vetäytymään.

Tästä eteenpäin edettiin joukkueittain ryhmäjojoissa. Joukkueemme johtaja oli reservivänrikki Tammivuori. Joukkueessamme eikä koko komppaniassakaan ollut ainuttakaan miestä, joka olisi sodan kanssa ollut aikaisemmin näin läheisessä tekemisessä, siksi oli jännitys tavaton. Etenevien ryhmäjojojen väliä oli noin 20 m.

Kuljimme äärimmäistä varovaisuutta noudattaen ja saavuimme pian kapean aavan (aukean) laitaan, jossa oli meikäläisten eteentyönnetty kaksois-kuulovartio. Näiltä miehiltä saimme kuulla, että vihollinen ei varmaankaan ole kaukana, sillä vähän aikaa sitten kuului tuolta aavan toiselta laidalta puhetta ja jonkinlaista hoilaamista.

— Olisiko siinä vain kuulovartio, kuten tälläkin puolella aapaa? arveli johtajamme.

— Kaiketi ne sitä varten ovat, mutta niitä on useampia, koska puhetta kuului useammalta taholta. Niillä oli kai silloin vaihto, tuumaili miehistä nuorempi, joka oli tähän asti yksin vastaillut. Vanhempi mies istui vain kannon päässä, ilmeisesti oleviin oloihin työlästyneenä. Niinpä hän sanoikin puolestaan puolittain ivallisesti:

— Tuota aapaa kun lähtee tarpomaan, ei jouda pitkästyämään.

Näin olimme saaneet kaikki tiedot, mitä näissä oloissa oli mahdollista. Olimme oikealla sivustalla ja, mikäli huomasimme, toiset joukkueet olivat saman tilanteen edessä, vaikkakin aapa, joka näytti muodostavan jonkinlaisen ei-kenenkään-maan, oli vasemmalla puolellamme, kuten pimeässäkin saattoi havaita, enemmän pensaita kasvavaa, jota vastoin se oli meidän kohdaltamme peloittavan autiota. Tehtävämme oli kuitenkin niin selvä, ettei ollut valinnan varaa, vaan oli lähdettävä ylittämään aapaa. Johtajamme vielä varmistauduttua siitä, että joka ase oli panostettu ja varmistin poistettu, lähdimme ketjussa etenemään yli aavan, joka oli kohdaltamme noin 50 m leveä.

Olimme jo ehtineet yli puolen välin, kun "torvet" rämähtivät soimaan. Silloin oli leikki kaukana. Ennenkuin tajusin mitään, olin pitkälläni niin lähellä maan pintaa kuin voi olla. Siinä makasin hetken aivan liikkumatta ja kuuntelin ympärilläni sähiseviä koneaseiden suihkuja. Olinko haavoittunut, sitä en varmasti tiennyt, mutta että vielä elin, sen jotenkin tajusin. Mitä olisi ollut tehtävä? Jos liikkui, se oli vaarallista, vaikka olikin pimeä, mutta tähänkään ei voinut jäädä ainakaan niin kauaksi, että päivä alkaisi sarastaa. Nostin hitaasti päätäni nähdäkseen ympärilleni ja huomasin, että vasemmalla puolellani oli noin 3 metrin päässä pieni kumpare, jotenkin yhden miehen suojaksi riittävä. Mutta miten päästä sen taakse? Hiljaako siirtyillen, vaiko niin nopeasti kuin pääsee? Molemmilla keinoilla oli huonot puolensa. Päätin valita nopean siirtymisen, sillä silloin pääsisin nopeammin vähän parempaan turvaan, jos yleensä pääsisimme lainkaan. Vähin erin varmistin kiväärini, sillä pelkäsin, että jos se syöksyessäni laukeaa, on se melkein sama kuin itsemurha, sillä suuliekki ilmaisee olinpaikkani, ja siinä ei sitten enää minun "linnakkeen" kestä. Suoritukseni oli jonkinlainen ryömimisen ja laukaamisen välimuoto siirtyessäni tämän 3 metrin matkan. Heti mättääni takana tein ilokseni sen havainnon, että siirtymistäni ei ollut huomattu. Tässä voin jo vapaammin katsella ympärilleni. Oli vielä niin pimeä, ettei erottanut, missä makasi mies ja missä oli muuten tummempi paikka. Meille onneksi oli lunta niin vähän, että isänmaan kamara oli laikkuinen ja suojeli poikiaan tulevia tehtäviä varten.

Mutta tästäkin oli päästävä pois ennen päivän kajastusta. Vihollisen tuli oli jo huomattavasti laantunut, ainostaan kahdesta paikasta lakaistiin kenttää konekiväreillä vähän väliä. Tuntui aivan kuin kuumalla pistimellä olisi sohittu edessäni olevaa mätästä kk:n suihkun osuessa siihen. Tein suunnitelman, jota aloin heti toteuttaa. Työnsin itseäni hiljalleen taaksepäin ja koetin pitää itseäni maini-

tun mättään suojassa, kunnes matkalla sattui kohdalle toinen mätäs tai kivi, jota taas voi käyttää kilpenä. Tiesin aavan laidassa olevan ison ojan tapaisen syvänteen. Se oli nyt elämäni tavoite, ja onnekseni pääsin sinne. Siellä oli jo ennen minua suurin osa joukkueestamme, oli myös johtajamme, joka oli kieltänyt ampumasta laukaustakaan vastarannalle, niin kauan kun voitiin olettaa yhdenkin meikäläisen olevan hengissä aavalla. Päästyäni ojan pohjalle istumaan, parituntisen jännityksen lauettua, näin harhakuvia, mm. että eräs ryhmämme mies kulki aavalla sytyttäen pieniä tulia, joista jokaisesta pöllähti valkoinen savu. Katselin näkyä ja kysyin, mitä varten Ketola sytyttelee tulia.

— Täs mää ole, sanoi Ketola vieressäni selvällä "panelian kielellä". (Tulimmekin huomaamaan, ettei ollut uskottava läheskään kaikkea, mitä selvästi näki!) Hermoni rauhoittuivat vähitellen, aloin katsella ja kysellä toisia.

Tulihan sieltä aavalta vielä minun jälkeeni yksi mies käyttäen samaa taktiikkaa, siis varovasti taaksepäin ryömien. Ammunta taukosi vähitellen, mutta tiesimme, että aapaa pidettiin silmällä. Sen vuoksi ihmettelimme, kun sinne ei ammuttu joukkueemme kahden vapaehtoisen miehen etsiessä kolmea puuttuvaa miestä. Nämä kyllä lopulta löytyivät, kaksi kuolleena ja yksi vaikeasti haavoittuneena. Aikaisemmin oli ojassa jo neljä haavoittunutta.

Viime tunteina olivat oudot tapahtumat seuranneet toinen toistaan. Olimme edelleen mainitussa ojassa ja äänettöminä hoivailimme haavoittuneitamme. Odotimme heille apua varmistuslinjalta, ja sitä pian tulikin sairaankantajien ja ahkioiden muodossa. Tunsimme olevamme nyt etulinjassa, jota olemista olimme monta päivää odottaneet pelon sekaisin kunnioituksen tuntein. Olimme tänään oppineet muutamia uusia asioita ja senkin, että kun otetaan viholliseen "häirintäkosketus", on muistettava ottaa myös tyhjiä ahkioita mukaan, vaikka ei ollenkaan tiedetä, kenelle niillä takaisin tullessa kyytiä annetaan. Kalusto on kyllä suuresti muuttunut sitten von Döbelnin aikojen, mutta pelin sään-

◀ Suomalainen kivääri-
mies on jättänyt
jälkensä venäläisen
auton tuulilasiin

▶ Peräytyessään jätti
vihollinen jälkeensä
runsaasti sotasaalista

nöt ovat samat, se on arpapeliä. Lääkintämiehet veivät pois kuolleet ja haavoittuneet, me toiset olimme epätietoisia jatkotehtävistämme. Saamamme tehtävä oli suoritettu, eikä pitemmälle ollut toimintaohjeita. Oli alkanut sataa lumirantaa, joka oli meille näkösuojana, siksi liikuimme ja ryhmityimme nyt melko vapaasti, joskin äänettömästi. Seisoskelimme maantien läheisyydessä ja odottelimme määräyksiä. Siihen kerääntyi jo toistenkin joukkueitten miehiä, suunnilleen samanlaisin menetyksin ja kokemuksiin. Tärkein puheenaihe oli ruoan saaminen, olihan viime ruokailusta joskus Kemijärvellä kulunut jo pitkä aika. Kuivaa oli vähän nakerreltu, kenellä sitä oli, sillä viime jakelussa emme olleet mukana.

— Olisiko kenelläkään ylimääräistä leipäpalaa? kysyi hiljaisella äänellä vieressäni seisova joukkueenjohtajamme, vänrikki Tammivuori.

— Minulla on pieniä "vanerin" paloja leipälaukussa patruunoiden seassa, sanoin ja aloin niitä kaivaa ja puhallellen puhdistaa. Olivathan ne vähän kiväärin rasvassa, mutta kun isompia rasvaläikkiä kynsinemme kaivelimme pois, sai loput mennä särpimenä, kuten Tammivuori asian aprikoi. Maantieltä lätäköstä juotiin vettä, ja kun vielä vedettiin savut päälle, tunsu syöneensä.

Räntäsade muuttui hyvin märäksi ja kasteli vaattemme vähitellen kokonaan. Siirryimme hiljalleen ohi kuulovartion varmistuslinjalle, jonka ketjussa olevat miehet olivat hakeutuneet puiden alle sateen suojaan, mikäli kitukasvuisista puista sai mitään suojaa.

Vihdoin saapui lähetti ilmoittamaan, että 8. komppanian tuli siirtyä Ryhmä Perksalon tuntuun (majuri Perksalo oli JR 40:n komentaja). Niin lähdimme jonkinlaisena parvena kävelemään maantietä pitkin kylään päin.

Kävelimme maanteitse, koska olimme mielestämme jo aikamoisia veteraaneja, kuten edellä mainittu sotamies Liimatainenkin. Päästyämme kylään rykmentti oli valmistautumassa lähtöön, ja meitä odotti siellä määräys: Koska 8. komppania omaa jo kokemusta ja tuntee maaston, se ottaa heti uudelleen

kosketuksen viholliseen päävoiman kärjessä. Kovasta naamasta lähtenyt käsky tukahdutti saman tien kyselyt ja ajatukset ruokailusta ja muusta. Rykmentti oli jo lähtövalmisteluissa niin pitkällä, ettei meillä ollut muuta tehtävää kuin kääntyä takaisin etulinjaan.

Joulukuun 18. valkeni vähitellen haaleaksi hämäräksi, ja sinä päivämääränä alkoi JR 40:n "pysäyttämishyökkäys". Suurin osa rykmentistä irroitautui rivistöstä vasemmalle metsään ja ryhtyi suorittamaan laajaa saarrostusliikettä. Kärkikomppaniamme ja ehkä pari muuta komppaniaa jatkoivat etenemistä kohti etulinjaa, jossa jo meille tuttua varmistuslinjaa oli vahvistettu, koska havainnoista päättäen vihollinen valmistautui etenemään. Vihollinen ei ollenkaan yrittänyt salailta etenemisaiketaan, sillä kova huuto ja mekastus kuului laajalta ja syvältä sen ryhmittymismaastosta. Tästä päättäen sieltä oltiin tulossa suurella joukolla, jonka kärjessä ensimmäisenä maantietä pitkin porhalsikin esiin tankki, ja sitä seurasi toinen ja kolmas. Samaan aikaan vihollisen jalkaväki ylitti viime yönä tutuksi tulleen aavan useampana taajana ketjuna syöksyjä tehden. Tämä oli tavattoman vastenmielistä katseltavaa, sillä tuntui aivan siltä, ettei aseitemme tulivoima ollut riittävä. Tämän totesi myös pataljoonan komentaja, kapteeni Lindberg, joka antoi kehoituksen vetäytyä vähitellen taaksepäin parempiin aseisiin — tämä todennäköisesti kuului myös taktiikkaan toisten joukkojen saarrostustoimintaa ajatellen. Vetäytyessämme alkoi myös jo tukilinjan pataljoonan tulivoima konekivääreineen vaikuttaa, niin että toimintaa voi sanoa jo vähintään sodaksi. Ihme kyllä eivät vihollisen tankit edenneet juuri jalkaväen ketjua edemmäksi, joten niiden psykologinen panos ei ollut niin suuri kuin olisi ollut asianlaita, jos ne olisivat edenneet linjojemme läpi. Myöhemmin yöllä ne sen tekivätkin, joskin omaksi tuhosseen.

Tukilinjan tasalta jouduimme edelleen vetäytymään ylivoiman edessä. Eräs tukilinjan konekivääri, joka ampui sopivasta kulmasta, varmisti vetäytymisemme erään vähäisen aavan yli. Sen ylitettyämme

meillä oli paremmat asemat. Varmistava konekivääri miehineen joutui kyllä vihollisen tuhoamaksi. Tämän seikan nämä vapaaehtoiset, rämäpäiset kaverit kyllä etukäteen tiesivät. He tekivät historiaa, jonka aitous säilyy läsnäolleitten mielissä eheänä yli vuosikymmenien.

Paljon kuoli miehiä joulukuun 18. pnä ja sitä seuraavana yönä Pelkosenniemen metsissä, paljon myös haavoittui, mm. jouduimme hyvästelemään kunnan joukkueenjohtajamme, vänrikki Tammi-vouren, joka jätti "savotan" olkapää lävistettynä. Kuten sanottu, meillä oli nyt paremmat asemat ja oli myös miehiä aivan ruuhkautuneina noin 40 m levyisen aavan laitaan, oli kiveä, kumpareita ja kuoppaa, joita voimme käyttää hyväksemme. Edesämme oleva aapa oli vain peloittavan kapea, varsinkin kun taas alkoi pimetä. Vihollinen pysähtyi aavan laitaan eikä tullut sentään ihan sutena perässä. Luulen, että sillä oli myös huolta ja haittaa haavoittuneistaan ja kaatuneistaan, ja tämä seikkakin pakotti laskelmoimaan, kannattiko ylittää aapa heti ilman valmisteluja.

Kova meteli ja järjestely sieltä yhä kuului, samoin tankkien moottorien pauke. Odottelimme näennäisen rauhallisina noin 3—400 sormea liipaisimella. Siten kului ainakin tunti, ennenkuin toiminta jatkui. Vihdoin nousivat tankit etenemään maantieltä yli aavan, niitä näkyi jo 4—5 vaunua. Ensimmäinen ajoi läpi linjamme, mutta meillä oltiin myös valmiina. Luutnantti Pesu näkyi odottaneen tätä, koska hän heti lähti ojaa myöten raahaamaan kasapanosta, ja tankki romuttui. Huonosti kävi myös miehen, sillä hän haavoittui käteen ja joutui sitä sairastamaan melkein koko sodan ajan. Hän ehti kuitenkin vielä sodan loppuvaiheessa joukkoomme Vilajoelle — kuolemaan. Samaan aikaan lähti linjastamme eräs nuori poika juoksemaan taaksepäin.

— Joka lähtee pois linjasta, ammutaan, huusi joku.

— Älkää ampuko, minä tulen takaisin, huusi poika vastaan ja hävisi pimeyteen. Ei kulunut kauan, kun poika tuli jo kyyryssä raahaten valtavaa kasapanosta. Hän seurasi luutnantti Pesun jälkiä seuraavan tankin tuntumaan ja vieritti maantien ojasta käsin panoksen tankin telaketjulle. Siinä meni toinen tankki valtavalla ryminällä. Miten pojan kävi, sitä en tullut koskaan tietämään, sillä hämärä esti tekemästä havaintoja. Lääkintämiehiä siellä kuitenkin tarvittiin.

Näiden räjäytysten jälkeen meidät komennettiin tulittamaan aavan toista laitaa. Koneaseita kun oli paljon, syntyikin melkoinen paukkinä, joka yhdessä tankkien räjäyttämisten kanssa sai aikaan sen, että vihollinen katsoi parhaaksi pysyä metsän suojassa. Asemiimme kohdistettu ammunta heikkeni vähitellen, mutta toiminta tuntui sitävastoin siirtyvän vihollisen oikealle sivustalle. Kuulostelimme ja ihmettelimme tapahtunutta muutosta, sillä emme silloin vielä tienneet saarrostenliikkeestä, jota suurin osa rykmenttiämme oli suorittamassa. Tämä sai vihollisen pakokauhun valtaan, ja tätä pakoa kesti aina Savukoskelle ja Saijaan asti.

Viholliselta jäi vainajia ja kalustoa tielle paljon, kuten seuraavan vuorokauden "katselmus" osoitti.

Emme voineet lähteä takaa-ajoon heti, sillä osa joukoistamme, samoin kuormastokin, perääntyi myös pakokauhunomaisesti silloin, kun tankit läpäisivät ketjumme, siis vähää ennen vihollisen peräytymistä, jolloin ratkaisu kyllä oli veitsen terällä. Taistelutoiminta etääntyi ja vaimeni, eikä meitä ammuskeltu enää ollenkaan. Ainoastaan eräs tankki, joka hinasi toista rikkiäistä vaunua, ampui piiskatykillään joitakin kertoja maantien suuntaan.

Senjälkeen loppuivat sotatoimet näiltä palkisilta. Ei kuulunut muuta kuin suomen- ja venäjänkielisten haavoittuneiden huutoja ja rukouksia. Suojassä oli muutamassa tunnissa muuttunut hyytäväksi pakkaseksi. Raskaat lipaslaukut olivat hanganneet ihon paikka paikoin verilihalle, jota nyt jäänyt kangas kiusallisesti kalvoi. Harhailimme pimeässä metsässä haavoittuneita etsien, olimme uupuneita ja unisia, nukuimme sekä seisossa että kävellessä. Olimme oppineet jälleen erään asian, nimittäin, että ihminen tulee toimeen paljon vähemmällä syömisellä kuin yleensä luullaan. Olimme tulleet ulos metsästä takaisin vanhoihin aseisiin. Haavoittuneet, joita oli löydetty, hoivattiin taaksepäin, mistä tiedettiin löytyvän heille apua.

Odotimme jonkinlaisena kenttävartiona perääntyviä. Tällöin näin ryhmän miehiä vievän eräaseen puoliksi palaneeseen mökkiin salaperäistä kantomusta. Lähdin ottamaan selvää, mitä oli tekeillä. Päästyäni mökille näin heti, että miehet olivat minulle tuntemattomia. Keskellä lattiaa oli ämpäri, josta he piirissä ammensivat pakeillaan keittoa. Huomasin hämärän mökin ikkunalla kukkamaljakon, kaasin sen sisällön nopeasti lattialle, tunkeudu tiiviiseen piiriin ja sain kuin sainkin toisten jalkojen välistä vaasini ämpäriin sekä sen puolilleen ruokaa. Aloin heti ahmien syödä sitä peläten, että minut huomattaisiin eri porukkaa olevaksi, otettaisiin ruoka pois ja annettaisiin kukaties vielä selkään.

Jätin maljakon ikkunalle ja lähdin mökistä melko kylläisenä. Kuulin myöhemmin, että syöjät olivat varmistuspataljoonan miehiä ja keitto venäläistä. Päästyäni pois vaaravyöhykkeestä kiersin mahorkasta sätkän, johon olin kysymättä ottanut tarvikkeet erään hiljaisen miehen taskusta metsässä liikkuessani. Pakkanen oli edelleen kiristynyt. Valtava hiljaisuus oli laskeutunut yli tienoon.

Viluin metsä oli pingoittunut kaikumaan taivaan laella vaakkuvien haaskalintujen ääniä: kronkronk. Kaukana ulvoi susi. Väsynyt sotamies istahdi ojanpenkalle, josta vierähti ojaan, sykersi itsensä jäätyneen manttelin sisään ja nukahti. Hän havahtui vasta kovaan meluun, joka johtui siitä, että perääntyvät palasivat ja pysähtyivät tähän viimeiseen tukilinjaan, kenttävartion ruokailupaikalle ja kuivan muonan jakoon. Ruokailun jälkeen tämä heikosti varustettu, osittain siviilipukuinen "falangi" lähti varmistettuna rivistönä etenemään, suuntana Savukoski.

VUOSALMEN

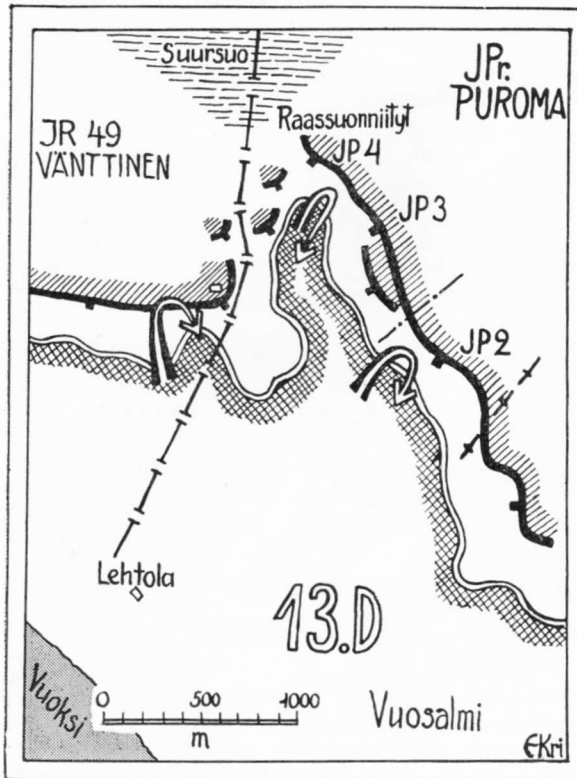
Pioneerit miinoittavat etumaastoa

**TORJUNTA-
TAISTELUISSA
KESÄLLÄ
1944**

Olavi Venesoja

SOTA kokonaisuutenakin ottaen oli varmasti unoh-
tumatonta aikaa jokaisen mukana olleen kohdalla,
olipa tämä aika sitten eletty kotirintamalla tai tais-
televissa joukoissa. Vuosia kestäneitten ”rytinöit-
ten” ajalta voidaan kuitenkin useimpien kohdalta
poimia koko joukko tapahtumia, jotka ovat aika-
naan aivan erikoisella tavalla mieliä sävyttäneet
ja joilla tuon ajan kokemusten joukossa on oma
keskeinen paikkansa. Eräät tällaiset kirjoittajan
osalle sattuneet sotakokemukset liittyvät Vuosalmen
raskaisiin päiviin kesällä 1944, joista seuraavassa
esitetään osittain sotapäiväkirjan pohjalta eräitä eri-
koisesti mieliin jääneitä tapahtumia.

Kuuterselän, Talin, Ihantalan ja osittain Vuosal-
menkin taistelut olivat imeneet parhaat ”mehut”
JPr:n joukoista, joita oli ollut täydennettävä 02—
07 syntyneillä, jääkärijoukkoihin liian vanhoilla
miehillä. Tilanne tässä suhteessa oli huomattavasti
muuttunut kirjoittajan palatessa Kuuterselän haa-
voittumisesta toipuneena JPr:n esikuntaan 11.7.
Vielä Kuuterselässä taistelivat pääosiltaan sodan
alussa asevelvollisuuttaan suorittamassa olleet jää-
kärit. Tilanteen tämän hetkistä vakavuutta ei ollut
vaikea todeta JPr:n esikunnassa, kun prikaatin ko-
mentaja eversti Puroma tervetuliaistoivotukseksi
laski kätensä olkapäälleni ja sanoi seuraavat mie-
lessäni aina pysyvät sanat:

Venäläisten läpimurtoyritys Vuosalmella syvimmillään.
Tilanne 15—18.7.1944

— Kuulkaapas luutnantti, kun nyt menette etulinjaan, niin muistakaa pitää kutinne ja täyttää velvollisuutenne. Tähän mennessä on prikaatin korkeudelta pidätetty kovin monta karkuria, ja tiedätte varmasti, mikä siitä seuraa, jos tätä jatkuu.

— Kyllä tiedän, herra eversti, vastasin niin ponnekkaasti kuin osasin ja niinkuin minun vallassani olisi ollut tällaisen "lurjustelun" lopettaminen tai salliminen. Itsekin vähän säpsähdin ponnekasta esiintymistäni, mutta nähdessäni prikaatin esikunta-päällikön, entisen komppanianpäällikköni kapteeni Pöyhösen suupielen vetäytyvän hienoiseen hymyyn sain jälleen itsevarmuuteni takaisin ja lisäsin sanomalla:

— Herra eversti, yritän varmasti tehdä parhaani palattuani yksikkööni.

— Hyvä on, vastasi eversti, ojensi kätensä ja toivotti onnea yrityksilleni sekä kehoitti viemään terveisiä JP 3:n komentajalle, majuri Hynnisselle.

— — —
Tässä sitä nyt sitten on oltu jo parisen vuorokautta "paikan päällä" pienessä, mutta niin turvalliselta tuntuvassa "poterossa" syljeskelemässä hiekkaa suusta miltei taukoamattoman tykistö- ja krh-tulen alla. Tämä "asunto" oli jäänyt vähäksi aikaa "kylmilteen", kun edeltäjäni hermot olivat liiasta paineesta romahtaneet. Verraton taistelulähetteni, alusta saakka mukana ollut alikersantti Kuulas oli kertoillut, mitä 1.K:sta on jäljellä, ja osa tilanteesta on todettu komppanian linjoja tarkasteltaessa. Vanhoja jääkäreitä on vielä sen verran, että heitä riittää ryhmänjohtajiksi, ei paljon muuhun. Heidän välissään makaa sotaan tottumattomia 02—07 syn-

tyneitä "perheenisä", useimmilla koko ajan reppu selässään. Pimeän tullen, jota sentään ei ole monta tuntia, vetää näkymätön voima heitä yhteen, niin että 4—5 miestä makaa yhdessä kasassa, ja linjaan tahtoo jäädä peloittavan pitkiä aukkoja. Kaatuneita on yritetty saada taaksepäin, sillä päivät ovat lämpimiä, ja heidän olonsa täällä ei tunnu olevan hyväksi kenenkään taistelumoraalille. Voimat tähän työhön on kuitenkin saatava reservistä, sillä linjasta ei ole varaa ottaa yhtään miestä.

Parin vuorokauden aikana olen yrittänyt muodostaa itselleni käsitystä siitä, miten olisi toimittava, ettei pahempaa katastrofia pääsisi kohdallamme syntymään. Mieleissäni kertautuvat everstin sanat, ja täällä niitten vaikutus tuntuu monin verroin väkevämmältä. Olen kutsunut joukkueenjohtajat yksitellen "esittelyyn" ja tällöin kertonut heille everstin terveisinä ne sanat, jotka hän kohdisti minulle esikunnassa, ajatellen, että "tarkoitus pyhittää keinot". Samalla kertaa on heille ollut annettavana toinenkin vähemmän lohdullinen tiedotus eräästä JR:stä, jossa joukkueenjohtajana toiminut vänrikki on saanut 8kk:n tuomion sen vuoksi, ettei ole käyttänyt tarpeeksi kovia otteita miestensä lähtiessä paikoon. Vastuume on yhteinen. Tinkimiseen ei ole varaa, ja seuraukset ovat jokaisen tiedossa. Itse asiassa varsin mutkatonta ja selvää kieltä, mutta tiukan paikan tullen siinä on "puremista" enemmän kuin tarpeeksi, kuten jokainen sodassa mukana ollut rivimiehestä kenraaliin saakka myöntäneen.

Mahtaisiko vihollisella olla jotakin erikoista mielessään, sillä se on tänään (13.7.) ollut erikoisen toimelias. Ehkä se juontaa alkunsa pataljoonan viimeisestä hyökkäyksestä. Vaikka 1.K oli siinä tulikantana, niin pitkin päivää on tappioita tullut, ja kello 19 mennessä on tappiolistalla 2 kaatunutta ja 6 haavoittunutta.

Päivällä saapui hiukan täydennystä, vanhempiin ikäluokkiin kuuluvia miehiä suoraan koulutuskeskuksesta. Heidän saapumisensa tapahtui sikäli pahaan aikaan, että kovanlainen keskitys pyyhkäisi pari miestä "kylmäksi" jo komppanian komento-paikalla (30—40 m etulinjasta) ja loppuja ei tahdottu saada rauhoittumaan hyvällä eikä pahalla. Monen totesin rukoilevan itsensä ja perheensä puolesta. Se ei ollut hauskaa katseltavaa, eikä käynyt sanominen, että hyvät miehet, kun tämä teistä kerran on niin vaikeaa, niin menkää kotiin. Niitä vaikeuksia kun lisäksi oli meillä itsekullakin aivan riittämiin pelkäämisestä lähtien. Oli toimittava tilanteen mukaan ja sanottava: rauhoittukaa hyvät miehet, ei tässä nyt auta mikään muu kuin kylmä totuus. Heidät oli vietävä "vitjaan", annettava lappio käteen ja näytettävä, tuohon 'potero'. Pitäkää huoli siitä, ettei vihollinen pääse silmille, siinä on näissä oloissa ainoa pelastumisen mahdollisuus!

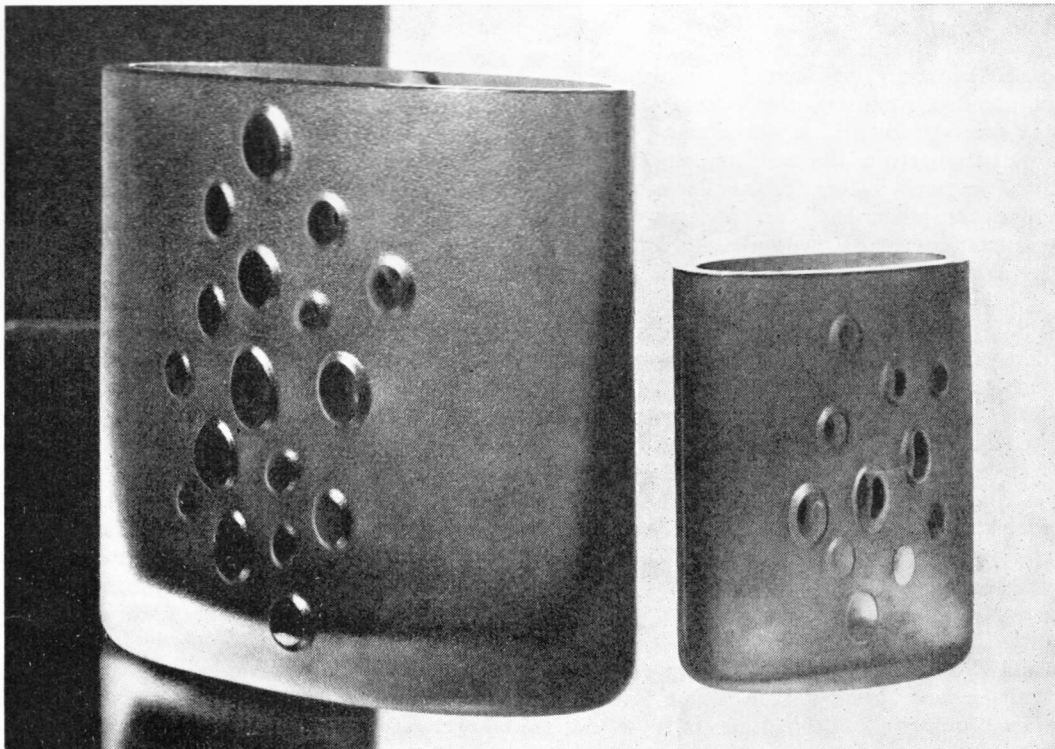
Kello 19 aloitti vihollinen 2½ tuntia kestävä, entistä tiiviimmän raskytyksen raskailla aseilla ja välillä "urkupyssyillä" kalliiseen ja kivikkoiseen maaperään, niin että se tuntui repivän sielunkin irti ruumiista. Mutta myös oma tykistöemme oli Vuosalmella voimissaan: Kuuden tuuman "porsaas" suhisivat tasaissa tahdissa päittemme yli vieden suurimmat hyökkäyshalut naapurin joukoista ja samalla kutkuttaen mukavasti sydänalassamme. Tap-

piotilillemme oli merkittävä kello 21.30 mennessä 6 haavoittunutta lisää.

Seuraavat puolitoista tuntia olivat jälleen rauhallisempaa aikaa, kunnes sitten kello 23 maissa alkoi todellinen rumputuli, joka kohdistui sekä etulinjaan että takamaastoon. Hieman ennen puoltayötä kuului etumaastosta kovaa pulinaa, josta erotti tiukoja komentosanoja, niin ettei ollut vaikeata arvata, mistä oli kysymys. Kun sitten vihollisen hyökkäys-hetki koitti, tuntuivat pensaat ja mättäiköt kuhisevan "väkeä". Oma tykistöemme ryskytti parhaansa mukaan, ja meteli oli korvia huumaava. Vastatulleet olivat todellisessa tulikasteessa, ja kokeneempienkin jääkäreitten hermot olivat kovalla koetuksella. Vihollinen kävi rynnäkköön "uraata" huutaen, mutta konekiväärit ja konepistoolit kaatoivat etumaastoon miestä kuin "heinää". Yksikään heistä ei päässyt aseimiimme saakka. Luottamus omiin mahdollisuuksiimme kasvoi. Kaksi kertaa uudistettu hyökkäys torjuttiin verisesti, ja "uraa"-huudot katkesivat kuin "kanan laulu" viimeistään käsikranaattien heittomatkan päähän. Kokeneet jääkärit innostuivat taistelun tuoksinassa parhaaseen vauhtiinsa. Kranaattikuopista he etsivät itselleen parempia ampumamahdollisuuksia. Suoritettiin tekoja, joitten yksityiskohdista sotahistorian lehdet eivät koskaan kerro mitään. Tehtävät olivat liian luonnollisia tähdäten kuitenkin samaan päämäärään: **H y ö k k ä y s o n t o r j u t t a v a**. Kokoneempien esimerkillä oli oma vaikutuksensa. Niinpä osa äskettäin tulleista täydennysmiehistä syyti luoteja aseistaan kuin van-

hat tekijät. Eräitä poikkeuksia kuitenkin esiintyi, ja tehokasta "havainto-opetusta" saatiin, kun parin vanhemman miehen hermot eivät kestäneet vihollisen "uraa"-huutoja ja he jättivät "poteronsa" uskoen pelastuksen olevan kinttuvoimissaan. Muutaman taaksepäin suuntautuneen askeleen jälkeen ilmeisesti pk-suihku selkään lopetti surkealla tavalla heidän aikomuksensa. Kolmannen hyökkäyksen jälkeen vihollinen uskoi, ettei näillä "eväillä" pääse läpi. Tilanne rauhoittui, ja saatoimme lähettää pataljoonan esikuntaan selvityksen tapahtumista ja hyökkäyksien torjumisesta.

Olin Kuulaksen kanssa vaipunut "potosamme" jonkinlaiseen horrokseen usean vuorokauden valvomisen jälkeen, kun pataljoonan lähetti koputteli kypärään ja ojensi lapun, josta luin prikaatin komentajan kiitokset äsken torjutuista hyökkäyksistä. Mahtoiko eversti suuren työtaakkansa alla aavistaa, minkälainen arvo ja merkitys saamillamme terveisillä oli komppaniamme taistelutahtoon, joka vuorokauden kuluttua oli joutuva vielä suuremman koettelemuksen, raivoisan panssarihyökkäyksen kohteeksi. Kun lähetti sitten saamansa tehtävän mukaan pyysi tietoja vihollisen tappioista, en voinut olla vastaamatta hieman pirullisesti, että parissa sadassa ei ole liioittelua päätäkään. Jos sanojani epäillään, niin sopii yrittää tarkistaa laskutoimitukseni. Tärkeämpää tiedusteltavaa olisivat mielestämme olleet omat tappiomme, vaikka ne olivatkin varmuudella vain murto-osa vihollisen menetyksistä.

Muotoillut:
TAPIO WIRKKALA

KARHULA - IITTALA

Lähetin mentyä läksin viemään joukkueisiin äsken saamiamme kiitoksia, sillä kukapa tietää, vaikka niitten tehoa tarvittaisiin jo hyvinkin pian. Uusien miesten kohdalla sanat oli sovittava omalla tavallaan, eikä tällöin saanut unohtaa saatua "havainto-opetustakaan". Sensijaan vanhojen "kormujen" kohdalla ei asia paljon hymistelyä kaivannut. Riitti, kun todettiin, että eversti-kehveli pani lähetin juoksemaan keskellä yötä lappujen kanssa. Joukkueenjohtajien kanssa tunnettiin mielihyvää, että uusissa miehissä näytti olevan yllättävän paljon toimintakykyisiä. Lisää olisi kuitenkin saatava, sillä muuten miesten välit harvenevat liiaksi.

Päiväkirjaani olen tämän jälkeen merkinnyt seuraavaa: kello 13.30 (14.7.) jatkuvaa keskitystä. Kello 14.15 krh-tuli erittäin kiivasta ja tarkkaa aiheuttaen 2 kaatuneen ja 5 haavoittuneen tappiot. Kello 18.40 jatkuvaa keskitystä, jota kesti puoleenyöhön saakka. Senjälkeen muuttui tilanne niin rauhalliseksi, että se puolestaan pani ajattelemaan jotakin "konnuutta" olevan tekeillä. Vain omat tiedustelukoneet olivat vilkkaassa toiminnassa.

Tiedustelun tulokset lyötiin nyrkkiin kello 2.10 (15.7.). Pataljoonan lähetti ojensi paperin, josta selvisi, että tiedustelukoneemme ovat havainneet vihollisen panssariryhmityksiä pataljoonamme edessä, myös jalkaväkiryhmitykset ovat käynnissä. Oma tykistöemme paahtoi todettuja keskitysalueita 12 patteriston voimalla, kuten meille myöhemmin tiedotettiin. Taitaapa tulla kuumat oltavat!

Saadut tiedustelutulokset saatiin viipymättä joukkueenjohtajien tietoon ja "julistettiin" tehostettu hälytysvalmius, joka näissä oloissa merkitsi sitä, että valvomisesta punertuneet silmät hierottiin auki, raskaammin nukkuvat ravistettiin hereille ja heille kerrottiin, että vihollinen ei ilmeisesti ollut eilisiin hyökkäystuloksiinsa tyytyväinen ja aikoi hyökätä uudelleen vaihteeksi panssareitten tukemana. Sopii siis pitää "terveydellisistä" syistä silmänsä auki. Erikoisesti painostettiin sitä seikkaa, että poteroista ei lähdetä, se tietää varmaa tuhoa. Panssarien takana lymyilevät jalkamiehet on pantava mataliksi. Antaa panssarien mennä menojaan, kyllä niille vastus löytyy takamaastossa, ja onhan meillä nyrkkejä.

Pitkiin puheisiin ei ollut aikaa, sillä panssareitten moottorit jyrähtivät käyntiin kello 3.05 muutama sadan metrin päässä. Tämä oli outoa "musiikkia" ainakin näissä oloissa useimmille täydennysmiehille, mutta rehellisesti on myönnettävä, ettei se ollut paljon viehkeämpää toisillekaan. Eikä vähiten niille, joilla oli vastuu ja pelko muustakin kuin omasta henkirievustaan. Panssarikauhu on sellainen "tauti", että jos se pääsee valloilleen, niin siinä menevät edellisen päivän kiitokset hyvin nopeasti "sen sileän tien" ja paljon muuta lisäksi, niin että tilanteessa oli kyllä "jokaiselle jotakin".

Jotakin oli vinossa vihollisen touhussa, sillä panssarien tulo näköpiiriin kesti huomattavan kauan. Mahtoiko tähän olla osuutensa tykistöllämme, joka ryskytti voimallisesti etumaastoon saaden epäjärjestystä aikaan vihollisen ryhmytyksessä? Vai oliko se vain odotuksen aiheuttamaa jännitystä, joka vaati purkautumista? Ehkäpä kysymyksessä olivat molemmat seikat samalla kertaa.

Venäläinen T-34 panssarivaunu on vajonnut suohon ja tuhattu

Vihdoin alkoivat puut lakoilla panssareitten edessä ja voitiin havaita 6 raskaan vaunun ryntäävän kohti linjojamme. Niitten takana ja sivuilla hiippaili jalkamiehiä solkenaan. Alkoi ankara tulitaistelu, joka ei suinkaan pysäyttänyt panssareita, mutta sen teho jalkamiehiin oli toivotunlainen. Kun vaunut ylittivät etumaiset asemamme, niin yksikään vihollinen ei niitä seurannut. Kolme panssaria kaarsi ohii komppiamme lohkon, mutta muut tulittivat umpimähkään, niin että puut ja kivensirpaleet sinkoilivat.

Eräs vaunu ajoi suoraan luutnantti Kolehmaisena "poteron" päälle, mutta se oli riittävän luja ja syvä, niin että pahempaa ei tapahtunut. Kiukuissaan tämä Järvenpään lehtori nousi hiekan keskeltä ylös ja koputteli konepistoolisarjoilla etenevän panssarin kylkiä.

Komppanian lohkon keskivaiheilla syntyi pelätty panssarikauhun "poikanen". Eräät täydennysmiehet olivat saaneet tarpeekseen heidän takanaan huristavista panssareista, lähtivät "nostelemaan" ja saivat muitakin mukaansa. Tykistön radiomiehet olivat jo aikeissa heittää "renselit" selkään, kun saavuivat heidän luokseen. Tiedusteluuni heidän aikeistaan sain vastaukseksi:

— Kuka tänne jää, kun kaikki lähtevät!

— Ei pojat, tämä ei vetele. — Ensimmäisen ja ainoan kerran sodan aikana tartuin pistooliini järjestyksen palauttamiseksi. Juoksin pakoon pyrkivien eteen.

— Ei askeltakaan enää taaksepäin, takaisin linjaan joka ainoa!

Alikersantti Kuulas karjui nyrkit pystyssä toisaalla, pakoon pyrkivien kintereillä. En tiedä, kuinka olisi käynyt, ellei myös eräästä panssarista olisi havaittu juoksevia miehiä. Pk- ja kp-sarjat painoivat kaikki maahan. Suihku sattui ainakin yhteen mieheen, joka lyyhistyi elottomana tantereeseen. "Havainto-opetukseen" oli saatu jatkokoulutusta. Vasta maassa maatessani huomasin, mihin vaaraan olin juostessani törmännyt.

Sodassa näyttelevät äkilliset ja yllättävät tapaukset usein ratkaisevaa osaa. Niin tapahtui tälläkin kriittisellä hetkellä. Panssarinyrkkimies oli päässyt sopivalle "hollille", ja äsken meitä ahdistellut vaunu sai reiän kylkeensä ja leimahti tuleen. Hurrahuudot kajahtivat ilmaan ja tilanne oli pelastettu. Kaksi muuta vaunua vetäytyivät kiireesti omalle puolelleen ja katosivat pensaikon suojaan, ennenkuin niitä ehdittiin "teilata".

— Kaikki nopeasti takaisin kuoppiin, vaunu räjähtää! Tässä ei ole turvallista olla, selvitin suurimmasta hämmästyksestä toipuneille miehille. Ja ihme ja kumma kaikki noudattivat käskyä viipymättä. Äskeinen suunta vaihtui "poteroita" kohti, eikä vauhdissakaan ollut moittimista.

Olin hiestä märkänä. Tunsin kummaa vapinaa jaloissa ja käsissä. Jännitys oli lauennut ja vastavaiikutuksena oli herpaantuminen.

Saatoimme lähettää tiedot pataljoonaan tuhotusta vaunusta ja torjutusta hyökkäyksestä. Rytäkän aikana olikin jo useita kertoja pyydetty tilan selvitystä, mutta siihen ei ollut aikaa eikä paljon selvitettävääkään, ennenkuin pahin oli ohi.

Tieto panssareitten esiintymisestä vastassamme oli saanut hälytyksen aikaan myös prikaatissa, josta oli lähetetty "kauhuin" ja "nyrkein" varustettu lähitorjuntakoulutuksen saanut ryhmä vänrikki Sumarin johdolla komppaniamme lohkolle. Sille järjestyi toimintaa varsin ihmeellisellä tavalla, sillä keskellä kirkasta päivää kello 10.40 alkoi yksinäinen raskas panssarivaunu lähestyä linjojamme. Katsoimme sen lähestymistä aluksi silmät suurina, sillä taistelutoiminta oli muuten täysin hiljaista eikä yhtään jalkamiestä näkynyt vaunua seuraamassa. Vänrikki Sumari järjesti miehensä paikoilleen. Jännityneinä seurassimme viereisissä poteroissa, mitä tuleman pitää. Nuoret, vasta asepalvelukseen saapuneet lähitorjuntamiehet, jotka olivat Prikaatissa saaneet tehtävänsä pikakoulutuksen, olivat ensimmäistä kertaa silmätysten todellisuuden kanssa.

Nyt oli vaunuun matkaa enää 50—60 m. Sieltä oli ilmeisesti havaittu liikettä puoleltamme, sillä kranaatti räiskähti ilkeästi päittemme yli. Raskas vaunu jyrisi kuitenkin pysähtelemättä eteenpäin. Se oli ottanut suunnakseen aamulla tuhoamamme vaunun jäännökset. Lähitorjuntamiesten sormi hapuili jo liipaisinta. Vielä piti korjata vähän asentoa ja sitten jysähti yhteislaukaus "hirviötä" kohti. Osumisesta ei ollut epäselvyyttä, sillä matkaa vaunuun oli enää 10—15 m. Olivatpa kylmäpäisiä poikia, kun laskivat vaunun aivan nenän alle. Niin oli kai harjoituksissa opetettu tekemään. Vaunu pysähtyi, mutta ei syttynyt tuleen. Sen etuluukusta räiskytelivät vielä toimintakykyisinä olevat miehet pistooleillaan, niin että vaunun ihaileminen oli vielä vaarallista.

Mutta mitä nyt? Kolmas lähitorjuntamies ei halua olla "pekkaa pahempi". Hän nousee ylös kuopastaan ja juoksee vaunun luo. Heittää käsikranaatin sen luukusta sisään ja ehtii hädin tuskin takaisin poteroonsa, kun valtava räjähdys vapisuttaa tienoota. Vaunun kappaleita sinkoilee ilmassa ja liekit nuolevat ahneesti sen jäännöksiä. Yksi vaununpyörä löytyi n. 50 m päästä "komentopoteroin" läheisyydestä. Kuulas "raudoitti" sillä myöhemmin "poteromme" seinämiä. Vaunun miehistö oli saanut pikaisen lähdön. Jäännöksiä, kuten käsi rannetta myöten, löytyi maastosta.

Jalkamiehiä oli sittenkin ollut ainakin jokunen vaunun suojana, vaikka he olivat pitkässä heinäkossa pysytelleet näkymättömissä ja toimeettomina. Saatiin napatuksi kiinni vanki, joka kuulusteluissa kertoi olevansa vasta 14-vuotias, mutta kuitenkin jo alikersantti.

Kello 11.19 nähtiin komea stuka-laivue, joka tyhjensi ankarasta ilmatorjuntatulesta piittaamatta lastinsa panssareitten ryhmitysalueelle, niin että maa keinui ja vapisi kuin aladobi.

Tieto lähitorjuntamiesten urotöistä ehti nopeasti Prikaatiin saakka, ja everstin käskystä saapui pataljoonan komentaja, majuri Kytömaa — tai majuri Vahla — kapteeni Mäkisen seurassa tuomaan Prikaatin komentajan onnittelet reippaille lähitorjuntamiehille, joitten rintapieliä koristi tämän jälkeen VR IV ja joitten olkapäille oli lupa ommella korpraalin arvomerkit. Osansa kiitoksista saivat kaikki muutkin.

Kello 15.30 oli Kuulas sitä mieltä, että korvikkeen juonti sopisi näitten rytinöitten päälle paremmin kuin ehkä pitkiin aikoihin. Kun taistelutoiminta oli hiljaista ja aurinko niin mukavasti paisteli, oli "pöytä" katettu poteroittemme edessä 4—5 metrin päässä olevan parin metrin korkuisen kiven taakse, jonka oletimme antavan suojaa riittämiin. Ehdimme parahiksi, me 4 miestä, asettua piiriin kippoinemme, kun ilman pienintäkään ennakkovaroitusta Vuoksen takaa iski suorasuuntausaseitten ryöppy joka puolelle. Heittäydyn ensimmäisten kranaattien jo räjähdettyä poteroon, mutta en yksin, sillä päälleni lysähti raskas mies. Jäin pahaan puristukseen ja yritin kohottaa miestä päältäni, sillä veri valui suoraan kasvoihini ja niskaani hänen haavoistaan. Vasen korvani oli kokonaan veren peitossa, enkä ollut varma, vaikka olisin itsekin haavoittunut.

Ryöppy oli yhtä nopeasti ohi kuin oli alkanutkin, mutta jäljet olivat vaikeammin korjattavissa. Lää-

kintämiehet saivat paikkaamista ja tarkastelemista. Isoa kiveä vasten nojasi luutnantti Kulmala verissänsä ja täysin elottoman näköisenä. Lähempi tarkastelu osoitti kuitenkin, että hänessä oli vielä elonmerkkejä. Kolme muuta jääkäriä oli myös saanut varsin vaikeita vammoja, niin että kaikki oli kii-reesti toimitettava kantamalla Jsp:lle, ja tämä toimenpide satoi harmittavan paljon miehiä. Itse en ollut saanut pienintäkään naarmua, ja samoin oli Kuulaksen laita.

Korvikepaketit ja pöydän antimet olivat lentäneet taivaan tuuliin. Jokunen mustunut sokeripala ja pari vääntynyttä lusikkaa olivat äskeisistä "herkuista" ja kalustosta jäljellä. Kuulas kävi lainaamassa jostain joukkueesta pakin ja korvikkeet juotiin kuin juotiinkin "poteron" pohjalla, joskin hieman köyhemmin särpimin sekä vakavamman tunnelman vallitessa.

Pataljoonamme oli etulinjassa 20.7. kello 13.30 saakka, jolloin saapui vaihto JR 4:stä. Kertomuksemme ja vaihdon väliin mahtuu vielä monia kipe-riä tilanteita, mutta ne eivät enää mahdu tämän esityksen puitteisiin.

Vuosalmellakin päättyivät sitten taistelut pataljoonamme osalta monivuotista vihollistamme vastaan, vaikka emme siitä vaihdon hetkellä voineet vielä uneksiakaan. Että jo muutaman viikon kuluttua viholliset vaihtuisivat ystäviksi ja entiset aseveljet vihollisiksi ja että myöskin veri tulisi pataljoonamme kohdalla vuotamaan näissä merkeissä, oli vaihdon hetkellä yhtä salattu asia.

Taistelut Vuosalmella olivat ankarat ja veriset. Raskaiksi ne tulivat ennen kaikkea senvuoksi, että pienen maamme voimavarat auttamatta hiljalleen ehtyivät. Täydennysmiehet toimivat paremmin kuin heidän kokemuksensa, ikänsä ja koulutuksensa edellyttivät. Tuskinpa meistä kukaan muukaan olisi vastaavissa olosuhteissa sen paremmin selvinnyt. Linjojen pitävyys ja merkittävä torjuntavoiton saavuttaminen, ainakin komppaniamme osalta, jäivät pääosiltaan sittenkin joukkueenjohtajien ja harvojen, monessa "liemessä" koeteltujen aliupseerien ja jääkäreitten varaan, jotka vielä olivat pystyssä. Heistäkin varsin moni sai Vuosalmella maksaa urheutensa hengellään tai haavoittumisellaan. Mieleeni muistuvat tällä hetkellä heidän "edustajinaan" vain peloton taistelulähetti, korpraali Salonen, joka tapasi kohtalonsa matkalla pataljoonan esikuntaan, sekä haavoittuneista ylikersantti Toivola, joka kannettiin vaikeasti haavoittuneena komentopaikkani ohi. Toivola, joka oli ollut sodan ensi päivistä lähtien mukana, ylennettiin kenttäansioistaan vänrikiksi.

Alikersantti Olavi Kuulas selvisi vielä Vuosalmenkin myrskyistä ehjin nahoin, mutta Lapin sodassa tämä uskollinen ja urhoollinen komentoryhman johtaja jäi Vuotsossa suorittamaltamme partiomatkalta palaamatta. Tilanteen ollessa epävarma ja toisten hieman aristellessa Kuulas kulki tapansa mukaan ensimmäisenä miehenä, ja vihollisen päästyä konetuliaseillaan lähietäisyydeltä yllättämään hänestä ei senjälkeen ole kuultu mitään. Hänen sekä I.K:n kohtalotovereittensa uljaalle ja velvoittavalle muistolle haluan omistaa tämän vaatimattoman kirjoitukseni.

KAPUSTAJOEN KAHINOINTIA

Helteisen heinäkuun ajan, aina elokuun 7. päivän vaiheille kesällä 1941, taisteli pataljoonamme sitkeästi venäläistä rajapataljoonaa vastaan edeten Savannon ja Tiironkylän kautta ohi Kantojärven osan pataljoonastamme edetessä aina Hämeenkyllään ja Röhönkylään asti. Tavoitteet oli saavutettu. Palattiin takaisin Kantokylään, saunottiin, hieman levähdettiin ja lähdettiin jälleen.

Saavuimme vasta vallattuun Kiestinkiin. Saimme täydennyksen — uusia kasvoja niiden tilalle, jotka olivat poissa, joko kaatuneina tai haavoittuneina.

Elokuun 10. päivänä suuntasi pataljoona — Osasto Turtolan kärkenä — marssin pitkin rataa suuntana itä. Marssi oli raskas, sillä kantamukset painoivat, eikä ratapölkkyjen etäisyys sopinut askeleisiin. Ohitimme veturipuron, jossa lepäsi kaksi venäläistä veturia radan sivussa kyljellään. Stukat olivat tehneet tarkkaa työtä. Tykkien jyske kantautui korviimme kaukaa takaapäin; siellä olivat linjat maantien suunnassa lähellä Kiestinkiä. Pataljoonan kärjessä marssiva jääkärijoukkue oli saanut kosketuksen viholliseen. Nopealla hyökkäyksellä vallattiin vihollisen etuvartioasemat.

Olimme nyt saavuttaneet Pinkosalmelle haarautuvan radan ja osa pataljoonaa asettui aseisiin. Yksi komppania sekä lisäksi konekiväärijoukkue ja puoli pst-joukkuetta ylitti oikealta Pinkosalmen radan ja eteni aivan lentokentän näköetäisyydelle. Kenttä oli vahvasti vartioitu eikä ihmeekään, sillä konepistoolisarjat etuvartioasemissa käydyssä taistelussa antoivat hälytyksen siitä, että jotain oli tulossa. Yksi koneista nousi ilmaan kaarrellen yläpuolellemme hitaasti ja matalalla. Se olisi ollut hyvä maali vaikka jv-aseille, mutta meillä ei ollut lupaa paljastaa olinpaikkaamme.

Vasemmalla sivustalla aseiden tuli kiihtyi kiihtymistään. Taukoja ei enää ollut, vihollinen oli ryhtynyt vastahyökkäykseen. Olin puolijoukkueen kanssa nyt radan suunnassa asemissa, kun huomasin, että rataa pitkin lähestyi veturi hitaasti ajaen kohti asemiamme. Siirsin kaksi 20 mm:n pst-kivääriä radan viereen noin 30 metriä radasta ampumasuuntaan suoraan junan kylkeen, jos juna ajaisi asemiamme korkeudelle. Juna lähestyi lähestymistään. Nyt näki jo selvästi, ettei se tavallinen veturi ollutkaan,

Eteneminen jatkuu rataa pitkin Kiestingin itäpuolella

vaan iso panssarijuna, jossa edessäpäin oli ainakin yksi iso tykki. Edellään se työnsi erillistä matalaa vaunua, jonka tarkoituksena ilmeisesti oli laukoa radalle mahdollisesti asetetut miinat. Nyt juna oli ajanut oman pituutensa ohi asemien ja oli kohtisuoraan edessämme. Sen kyljessä oli mittaa maaliksi aivan riittämiin. Annoin tulikäskyn molemmille kivääreille. Kymmenkunta laukausta ehtivät molemmat kiväärit ampua, mutta heikkoa kohtaa ei junassa tietysti ollut. Hiljalleen se vain käänsi tornia ja kohta oli sen tykki suunnattu sinne, mistä kiväärimme tulittivat. Kiväärit ja miehet olivat jo hyvin matalalla montun pohjalla, kun ensimmäiset

Tilapäinen juna liikennöi kenttäradalla Kapustajoen seutuilla.

laukaukset sihahtelivat yli suoja-asemiemme. Juna liikehti asemiemme tasalla vielä pitkän aikaa, kunnes vihollinen huomasi ratapenkalla meikäläisen miehittämättömän konekiväärin, heitti sen kuin pormies suopungilla ja veti junaansa. Panssarijuna ajoi asemiemme luo. Tällä välin muistaakseni luutnantti Siilasvuo etsi käsiinsä kasapanoksen ja räjäytti sillä toisen kiskon poikki. Vielä kävi juna tervehtimässä meitä tykinlaukauksin, mutta selustaan pääsy oli siltä nyt estetty, kun rata oli poikki.

Tällä välin oli pataljoonamme vasen sivusta edennyt sitkeästi taistellen, joskin raskaita tappioita kärsien, ja vallannut maantien lähellä olevan venäläisen armeijakunnan muonavaraston. Se pysyikin hallussamme seuraavaan aamuun asti, joskin varsinainen omistaja oli melkein varaston nurkalla. Lentokoneita näkyi nyt ilmassa kaartamassa yllämme, merkitkin näkyivät selvästi: saksalainen stuka-laivue se oli. Koneet lensivät ohitsemme kohti Louhea radan suunnassa. Sitten ne kaarsivat takaisin, ja samassa ensimmäinen kone syöksyi toisten seurattessa esimerkkiä. Mahtavat tomupilvet nousivat korkealle, ja ilmanpaine vastasi kasvoissamme, toinen ja kolmas syöksy seurasivat, sitten koneet tekivät kuin kunniakierroksen sekä poistuivat suuntana Salla. Kun pommien ja koneitten aiheuttama jyminä oli lakannut, kuului sieltä, mihin äskeiset pommit olivat putoilleet, hyvin kimakka yhtäjak-

soinen vihellys, jota jatkui usean tunnin ajan. Ilman kirkastuttua pommien aiheuttamasta pölystä näkyi selvästi, että radan sivussa lojui äskenen panssarijuna, joka oli suistunut radalta, pyörät kohti taivasta. Sen vaellus oli päättynyt.

Elokuista yöhämmästä hyväksi käyttäen se osa pataljoonasta, joka oli irroitettavissa, suoritti muonavaraston evakuointia. Sieltä otti jokainen oman mukunsa mukaan sen, mitä vain jaksoi mukanaan pois kuljettaa. Kaikki näkyivät yrittävän varata tärkeimpiä ruoka-aineita, eikä tietysti tupakkamies unohtanut tärkeintä: tupakkaa ja tulitikkua. — Olikin korkea aika suorittaa muonavaraston evakuointi, sillä vihollinen hankki uusia voimia ja otti meiltä omansa pois. Aamulla vaihto muonavarasto omistajaa. — Kauan ei kuitenkaan varastosta ollut hyötyä venäläisillekään, sillä iltapäivällä ilmestyi stuka-laivue yläpuolellemme. Muutama syöksy kohti muonavarastoa ja selvä tuli. Hyvin se paloikin lieskojen syöksyessä taivasta kohti kymmenien metrien korkuisina.

Taistelut kiihtyivät kiihtymistään. Vihollinen heitti tuleen yhä uusia joukkoja. Puolustus kesti aluksi hyvin, mutta tappiot olivat raskaat molemmin puolin. Rivit harvenivat uhkaavasti. Vasemmalta tuli ketjussa sana: rauha — ei saa ampua. Katselimme toisiamme. Oliko viesti oikea? Emme kuitenkaan ampuneet, koska ammunta oli muuten-

kin tyystin lakannut. Etumaastossa vain lisääntyä liikettä, joskaan ammuntaa ei sieltäkään kuulunut; pulinaa vain kuului joka pensaasta. Selvästi ilmensyi aukealle valkoinen ratsu, jonka selässä istuva mies lausui tiukassa äänensävyssä muutamia komentosanoja ja ratsasti sitten pois. Samassa rauha oli rikottu, sillä emme antaneet venäläisten niin vain marssia asemeimme. Avasimme tulen vihollisen käydessä maihin ja antaessa tulta samalla mitalla. Tämäkin operaatio torjuttiin viholliselle raskain tappioin.

Mistä "rauhan" viesti oli lähtöisin, ei meille selvinnyt. Oletimme, että ketjun ollessa harva ja muonavaraston palaessa pääsi ketjuumme savun turvin joku sellainen, joka osasi suomea ja lähetti edelleen tämän sanan.

Olimme kaivautuneet jo osittain aseisiin. Joukkueille oli määrätty omat alueensa ja konetuliaseille omat ampumasuuntansa. Vihollinen keskitti nyt tultansa tykistöllä, krh:lla sekä pst-vaunuista suorasuuntauksella. Olin asemassa puolijoukkueeni kanssa rautatien välissä olevalla kukkulalla. Tykistö tuli kiihtyi, korpraali Jussi Sallan pst-kivääriin tuli täysosuma, pastori Hulkko sai myös luodin jalkaansa, tuuli toi savua silmiimme niin, että niitä kirveli. Vihollinen ampui ja heitti savukranaatteja. Konetuliaseet ampuivat vain etumaastoon, sillä maaleja oli enää mahdotonta 15 metriä etempänä havaita. Oikealta kuului "uraa"-huuto, sillä vihollinen oli savuverhon turvin päässyt asemeimme. Ra-

pean tunnin kesti taistelu, jota nyt käytiin käsikranaatein ja lyhyin konetuliasesarjojen ja joka välillä oli aivan käsikähmäistäkin. Asemistamme meidän oli pakko luopua, sillä savu oli niin sakeaa, ettemme enää tunteneet vihollista muuten kuin repusta, jota omilla miehillämme ei ollut.

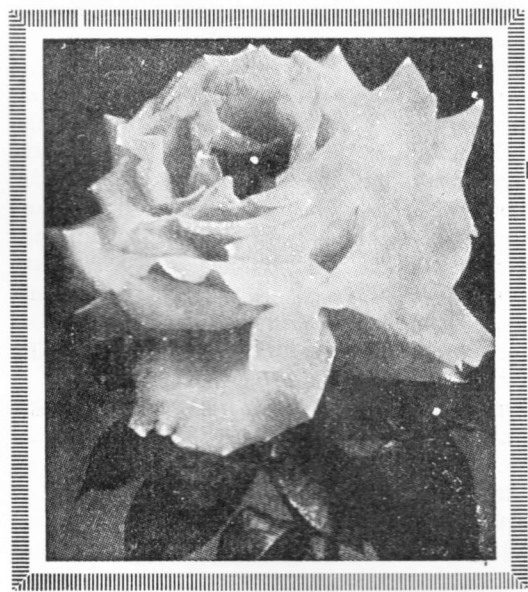
Aamulla auringon noustua ja savuverhon häivyttä oli osa II/JR 12:sta ryhmittynyt vastaiskuun. Maata otettiin suunnilleen se osa takaisin, joka yöllä menetettiin. Tämä päivä muodostui monessa suhteessa Kapustajoen taistelujen raskaimmaksi päiväksi. Huolto oli poikki, vihollinen oli katkaisut rautatien ja vartioi sitä lujasti. Monta upseeria oli poissa. Patruunoita toivat meille lentokoneet lasakuvarjolla pudottaen. Jsp:lla makasi satoja miehiä, kuka vaikeammin, kuka lievemmin haavoittuneena. He odottivat pääsyä Kiestinkiin ja sieltä edelleen hoitoa saamaan. Tie oli tukossa eikä tietoa ollut sen aukeamisesta.

Vihollinen otti nyt käyttöönsä propaganda-aseensa koettaen sillä meitä kypsyttää. Väliin puhuttiin vakavasti, väliin soitettiin muutama reipas äänilevy. Sitten muuttui kuuluttajaksi lempeä naisääni, jonka sanoma oli suunnilleen seuraavanlainen.

— Turhaan te, pojat, taistelette. Olette motissa, laskekaa aseenne ja antautukaa. Täällä on teillä hyvä olla, parakit on jo teitä varten pystytetty. Niissä on oikein omat sängyt ja lakanapetit, ruoka on varmasti hyvää ja te jokainen saatte oikein oimuisen maatuskan.

aurinko ei odota

...ehtikää puutarhanne sen mukana

Hankkija toimittaa Teille nopeasti jäsenosuuskauppojen kautta kaikki tarvitsemanne taimet, siemenet ja työvälineet, joilla puutarhanne nousee kesän kukoistukseen.

- hedelmäpuita
- marjapensaita
- koristepuita
- ja pensaita
- siemeniä, lannoitteita ym.

Maa sulaa, kevät tuoksu...
puutarhanne herää...

HANKKIJA

puutarhaväen tavaratalo

REXONA VAAHDOKE ANTAA TEILLE, JOLLA ON KOVA PARTA KOLME RATKAISEVAA ETUA...

1 ...pehmittää kovimmankin parransängän, ei kuivu ajon aikana, tekee ihon luistavaksi ja helpottaa siten ajoa

2 ...pitää herkänkin ihon terveenä, koska se sisältää bakteereita tappavaa **heksaklorofeenia**. Juuri siksi parranajon aiheuttamat pienet naarmut paranevat aivan huomaamatta ja leuka pysyy terveenä

3 ...siisteyden ja raikkauden tunnun parranajon jälkeen... leukaan huolitellun sileyden koko päiväksi!

Vain Rexona vaahdokkeella ja partaterällä suoritettu ajo tekee niin puhdasta jälkeä **kovimmassakin parransängessä**. Vielä myöhään iltapäivälläkin on leukanne edelleen sileä... vasta-ajetun, siistin tuntainen! Siksi niin monet miehet pitävät juuri tätä ajotapaa edelleenkin parhaana! -Niin, käyttäkääpä Tekin Rexona vaahdoketta!

VINOLIA
TUOTE

Rexona mukava ajo-terve iho

Sitten jälleen reipas levy. Lupaus ei varmaan kenenkään mieltä lämmittänyt. Sensijaan reipas ääni-levy oli hyvä pilleri henkiseen väsymykseen.

Seuraavana päivänä tuli jo hyvä viesti takaapäin: rautatie on auki, ja jsp:lta on saatu viedyksi kaikki haavoittuneet ja kaatuneet pois. Ruokaa ja ammuksia ei kuitenkaan kuulunut, tuli vain sana, että rautatie on jälleen tukossa. Kuivaa muonaa ja sököä meillä sentään oli runsaat varastot, sillä olimme ahkeria evakuoimaan, silloin kun siihen oli tilaisuus.

Vähitellen alkoi jäljellä olevaa joukkoa vaivata niin ruumiillinen kuin henkinenkin väsymys. Rivit olivat kovasti harventuneet, monta oli poissa. Eversti Turtolalla oli sellaisia komppanioita, joissa ei ollut yhtään upseeria, joku kersantti oli vanhin. Vihollinen teki toistuvia hyökkäyksiä asemiiimme ja usein onnistuikin niissä, sillä ketjumme oli harva. Kuitenkin jokainen osasto tai komppania, joka läpi pääsi, tuhottiin tai lyötiin takaisin. Rautatien vasemmalla puolen oleva kangasmaasto vaihtoikin omistajaa hyvin usein. Muistan eräänkin vastaiskun. Meitä oli vain kolmisenkymmentä miestä ja samassa ketjussa olivat niin pataljoonankomentaja kuin hänen adjutanttinsakin. Menetetty asemat otettiin takaisin. Sotasaaliina oli kymmeniä konekiväärejä ja iso röykkiö muita aseita. Kaatuneiden joukossa oli miehistön lisäksi mm. eräs everstiluutnantti.

Saksalaiset stukat kävivät nyt jo melko usein pommittamassa mottirenkaan vihollisasemia. Vihollinen oli monia tunteja pommituksen jälkeen täysin toimintakyvytön, ja se tarjosi meille tilaisuuden hoitaa näinä aikoina tarvitsemamme patruuna- ja huoltotäydennykset. Ensimmäisen kerran oli osalla joukkueestani tilaisuus irroittautua linjasta ja siirtyä levolle komentopaikalla. Siihen saakka olimme päivisin torkahtaneet milloin vain tilaisuus salli, joko asemissa tai sen välittömässä läheisyydessä. Joukkueenjohtajamme haavoittui jo mottivaiheen alussa ja hänen tehtävänsä siirtyivät silloin tämän kirjoittajalle. Otin vain kahdeksan miestä pois linjasta, sillä joukkueen vahvuus oli supistunut jo tässä vaiheessa 50:stä 15 mieheen.

Olin ollut levossa 5 tuntia, kun lähetti tuli ja käski komentajan puheille. Kompuroin sinne unisena ja nuhrisena. Sain tehtäväkseni ottaa ne miehet, jotka minulla oli levolla, mukaani ja lähteä läpi murtautunutta viholliskomppaniaa vastaan, joka eteni kohti Koskimaan komentopaikkaa. Sinne oli lähetetty jo hieman aikaisemmin luutnantti Kariniemen johtama viestijoukkue, mutta se ei ollut saanut vielä silloin kosketusta ainakaan siihen kärkeen, joka uhkasi komentopaikkaa.

Lähtö oli nopea, sitten kun sain porukan hereille ja heille selväksi, mistä oli kysymys. Työnsin kaksi munakranaattia kesäpuseroni rintataskuun, josta liiat hukit jo oli poistettu, ja suuntasin kulkuni Louhen suuntaan, radan vasenta puolta, ryhmä jonnossa perässäni harvennetuin välimatkoin. Kävelymme noin 400 metriä radan sivua purolle huomasi oikealla puolen jängällä juoksevan kolme vihollista. Sanoin, että vähennämme nuo pois muonavahvuudesta. Kahdeksan miestä kävi kanssani radalle aseisiin, ja kiivas tulitus alkoi.

Samassa kuului selkämme takaa rysäys. Ainakin 40 miestä vihollisia ryntäsi meitä kohti jo 25 metrin päässä pistimet suorina, mutta he eivät ampu- neet vielä siinä vaiheessa. Karjaisin:

— Nopeasti yli ja radalle aseisiin!

Kuusi miestäni kuunteli käskyä, kaksi lähti juoksemaan rummun alle. Nämä kaksi miestä kaatuivat, sillä nyt vihollinen jo tulitti. Pudotin konepistoolin radalle. Vihollinen oli jo nousemassa rataval- lille ja samassa karjaisin:

— Varokaa, heitän kranaatit!

Löin kummankin niistä yhtäkaa kiskoon ja pukkasin yli radan. Jo ennen kuin ne räjähtivät, olin antanut pojille tulikomennon, sillä vihollinen oli myös maassa odottamassa kranaattien räjähdystä. Yliote oli meillä: lähimmät viholliset jäivät siihen, mihin löivät maihin, yliluutnantti horjahti radalle, niin että oli päälleni kaatua.

Kun taistelu taukosi, oli vihollinen jättänyt taistelupaikalle 30 kaatunutta, joilla kaikilla oli aivan uudet aseet ja varusteet. Sain kiikarikiväärin, tähti- pistoolin ja tarkka-ampujan merkin omaan käyt- tööni. Omaksi tappioksemme jäivät ne kaksi äsken mainitsemaani kaatunutta sekä yksi mies, joka paineli kenkäpuolena jsp:lle paikkaamaan olematto- mia reikiä. Ellei taskussani olisi ollut niitä kahta käsikranaattia, ja ellei minulla olisi ollut kuuliai- sia miehiä, kuten Alakylän Korpuajärveltä oleva Esko Vaara, joka teki tarkkaa työtä "pikkupekalaan", olisimme varmaan jääneet toiseksi siinä ry- täkässä.

Ryntäilyä riitti vielä suuntaan jos toiseen, sillä

vihollinen ei niin vain hellittänyt. Sillä oli vakaa aikomus taluttaa meidät vartioituina niille siisteille lakanavuoteille ja hyvälle sapuskoille, jotka se jo viikkoja ennen oli meille varannut.

Syyskuu oli jo alussa. Tuli tieto, että saksalainen ei pääse etenemään tien suunnassa. Meidän tulisi jättää tutuksi käynyt Kapustajoen maasto. Pinko- salmen suunnalta — aapareikiä pitkin — saapui saksalaisosasto ns. mottialueelle. Saimme nyt mais- taa leipää, jota meillä ei ollut enää kahteen vuoro- kauteen ollut. Muuta ruokaa vielä oli jäljellä, ku- ten sokeria, voita ja teetäkin. Pitkäksi ei oleskelu saksalaisten kanssa mottialueella muodostunut, sil- lä tuli käsky hiljalleen valmistautua vetäytymistä varten. Ensi yönä olisi poistuttava ja irtautumisen pitäisi tapahtua niin, ettei vihollinen sitä huomaa.

Ilta alkoi hämärtyä. Raskas tykistö alkoi ampua Kiestingistä häirintätulta lähelle mottialueen reu- noja. Olimme varanneet matkaan vain sen, minkä voi helposti mukana kuljettaa. Sinne jäi niin omaa kuin sotasaaliskalustoakin, osittain tuhottuna, osit- tain kätkeytyneenä. Jokaisella oli jokin konetuliase, joita lopussa oli meillä hyvä valikoima. Muistaak- seni kello 21 jätimme asemat ja suuntasimme ää- nettömän vaelluksen kohti pehmeitä aapareikiä, kohti Kiestinkiä. Aamulla olimme jo omien puo- lella, vetäytyminen oli sujunut häiriintymättä suun- nitelmien mukaan. Huokasimme helpotuksesta, pys- tytimme teltat, peseydyimme, ja sitten nukuttiin pitkästä aikaa lämpöisessä teltassa.

Oli syyskuun 3. päivä — Kapustajoen mottitais- telu oli päättynyt.

Ryhti

LUO TYYLIKYYTTÄ

RYHTI-valiopaidoille on tunnus- omaista tyylikäs leikkaus, ensiluok- kainen kangas ja huolellinen työ; ne ovat helpot pestä ja siliävät kuivuessaan.

SOK - osuuskaupat
- tavaratalot

Ryhti yllä kelpaa kyllä

Krh.Os./Er.P 12 oli majoitettu yksinäiseen ta-
loon Lieksan Nurmijärvelle tammikuun loppupäi-
vinä 1940. Taistelut Kivivaaran suunnalla oli saatu
loppumaan, ja nyt oltiin levossa.

Ellei sotilas lepoaikana syö tai nuku, niin hän
lämmittää saunan ja kylpee. Niin tapahtui kerran-
kin, että allekirjoittanut ja korpraali Väinö Hirvo-
nen, molemmat Tohmajärven poikia, olimme sau-
nanlämmityksessä 30.1. illalla. Päätimme myös ot-
taa ensilylyt ikäänkuin lämmityspalkkiona, ja pian
kiuas ryski ja paukkui, kun kaksi korpraalia kie-
riskeli saunan kuumilla lauteilla. Mutta hyvä onni
loppuu usein juuri parhaimmillaan. Niin kävi nyt-
kin. Ulkoa kuului selkää karmiva ääni, kun Krh.
Os:n johtajan, luutnantti Kähärin taistelulähetti,
korpraali Eemil Kareinen huusi:

— Äkkiä ulos ja suksille, osasto lähtee yöret-
kelle.

Siihen päättyi kylpymme, ja tosiaankin alkoi ”yö-
retki”, sillä kesti seitsemän viikkoa yhteen menoon
ennenkuin pääsimme jälleen 14.3. saunaan.

Emme aluksi tienneet lainkaan, missä on mat-
kamme määränpää. Mutta sekin alkoi vähitellen
selvitä, kun otimme heittimet ajoneuvoista sijoit-
taaksemme ne ahkioihin ja läksimme niitä kisko-
maan miesvoimin eteenpäin. Samalla toi osastomme
johtaja meille seuraavan käskyn:

— Olemme tulleet Oulun läänin puolelle, Kuh-
mon kirkon etelänpuoliseen maastoon. Osasto mars-
sii taisteluvalmiudessa suksilla raskas kalusto ah-
kioissa ja henkilökohtaiset aseet valmiina toimin-
taan. Partiovaara on olemassa. Suuntana tietön tai-
val. Hän näytti lisäksi vain sauvalla suunnan.

Kiskoimme raskaita ahkioita muutamia kilomet-
reja ja pystytimme teltat sekä yövyimme erämaa-
han. Osastomme johtaja antoi erikoisesti määräyk-
sen vartioinnin valppaudesta, koska näillä seuduin
oli tätä ennen suomalainen telttakunta joutunut
raa’an kohtelun uhriksi. Vihollinen oli yllättä-
nyt nukkuvat sotilaat, surmannut kaikki ja päät-
teeksi viiltänyt uhrien vatsat auki täyttäen ne ha-
vuilla, kuten erämies tekee ammuttuaan otuksen.

TAUNO PIRHONEN

”NE KUHMON 1500”

Tällaisin terveisin majoituimme ensi yöksi Kuh-
mon maastoon. Ilmatoiminnan sanoi päällikkömme
olevan täällä aktiivista, ja tämä osoittautui myö-
hemmin paikkansa pitäväksi.

Tunteet olivat siis korkealle, kun valkeni aamu,
lienee ollut 1.2.40, ja matka jatkui. Pataljoonamme
kiväärikomppaniat olivat joutuneet jo tätä ennen
kosketuksiin vihollisen kanssa. Kiskoessani ahkion
etulenkistä tuli vastaan toinen ahkiorivistö, jossa
oli lastina oman pataljoonamme haavoittuneita so-
tilaita, josta päättelin, että meidänkin tehtävämme

pian alkaisi. Eräässä ahkiassa oli vatsaan haavoittunut tuttu Tohmajärven poika, jonka siviilielämän hyvin tuntien tiesin olleen täysin vihollismielinen. Kun hän saapui toisten vetämänä kohdalleni ja tunsu minut, hän itki ja kirosi sanoen minulle:

— Kuule Tauno, vala nyt naapurit täyteen lyijyä, ettei pehmosta kohtaa löydy, kun minulle tämän tekivät.

Saavuimme perille, panimme heittimet aseisiin ja niin alkoivat myös meidän kohdallamme Kuhmon kuumat taistelut. Paikka, jossa nyt olimme, oli Nurmeksen—Kuhmon maantien varressa Saunajärven Luoveenlahden etelärannalla.

Heti alkuun selvisi, että kyseessä oli suuren vihollisosaston motittaminen. Toiset meikäläiset joukot jo sivustoilla häiritsivät sen yhteyksiä, ja meidän Er.P 12:n tuli asettua tämän Nurmesta kohti etenevän venäläisen divisioonan tien tukoksi.

Vihollinen saatiinkin pysähtymään, ja tästä alkoi saartorenkain kurominen umpeen. Tämä tapahtui helmikuun puolivälissä, ja täten muodostui jättiläismotti Kuhmon kirkonkylän ja Saunajärven väliseen maastoon.

Tässä mottikarsinassa säilytetyt vihollisen joukot osoittautuivat alkuaikoina perin aktiivisiksi puolustajiksi, koska heillä oli muonaa ja ampumatarvikkeita riittämiin. Kun niiden saanti vihollisella vaikeutui, joukkomme alkoi järjestelmällisesti lohkoa mottialuetta pienempiin karsinoin. Näin murtui pala palalta tuon joukon toiminta-alue ja kutistui muistaakseni lopulta kahdeksi pieneksi, pyöreäksi saarekkeeksi. Niihin jääneet joukot välirauha kotiutti 13.3.1940.

Kerron seuraavassa eräitä yksityiskohtaisia tapah-
tumuksia näiden Kuhmon mottitaistelujen ajalta.

Eräänä helmikuun alkupäivänä tuli Krh.Osastoimme tieto, että Luoveenlahden venäläisten puoleiselle rannalle oli laskeutunut suuri kuljetuslentokone, jossa oli ehkä tuotu muona- ja ammustarvikkeita. Lentokone lienee saanut kuitenkin konevian, koska se oli jäänyt aivan näkösaalle paikalle. Kun meillä ei ollut tykistöä kovin runsaasti talvisodassa, tuli nytkin kranaatinheittimillemme kiire. Irroitimme heti kaksi 81 mm heitintä varsinaisesta tuliasemasta kolmannen jäädessä paikalleen pataljoonan tulitueksi. Ne pantiin ahkioihin tapsikeloineen. Tulenjohtajaksi läksi alikersantti Eero Vatanen, ja viestitoimintaa hoiti allekirjoittanut. Veimme heittimet noin 100 m etäisyydelle Saunajärven rannasta, otimme vastalevyn kohdalta lumen pois, ja tuliasema oli siten valmis. Kiskaisin tapsikelan selkääni sekä puhelimen kaulaani, ja joku kavereistani otti toisen kelan. Niin hiihdimme alikersantti Vatasen kanssa rantapensaikkoon kelat vinkuen selässä.

Siinä se otus oli meistä ehkä 300 m päässä. Mitasimme haarakaukoputkella matkan, ja kun olin saanut tuliasemaan yhteyden, kohta rämähti kuluneista "torvistamme" kaksi lähtölaukausta. Hetken jännitys, kun silmä tarkkana täyhystimme terveistemme tulosta. Kun laukaus oli 50 m liian pitkä, teimme korjauksen, mutta uusi taas oli 50 m lyhyt, joten tiesimme, että maali oli välissä. Luutnantti Kähärikin tuli paikalle, ja hänkin teki korjauksia,

mutta kun alkaa tehdä oikein tarkkaa, niin viereen ne aina sittenkin tippuu. Lentokone vain seiso i kaikessa komeudessaan jäällä, ja vaikka nyt pyysimme 10 kranaatin sarjan, meni vain sen viereen muutamia kranaatteja. Ajattelimme kranaattien vähyyden takia luopua koko touhusta, mutta Vatanen päätti tehdä vielä 5 piirun korjauksen ja pyytää 6 kranaattia. Silloin olimme riemusta haljeta, kun kolmas muna pöllähti ja iski suoraan ohjaamon seudulle. Samassa alkoi valtava savupatsas nousta tuosta hökötyksestä taivaalle. Sinä iltana oli Kuhmon Saunajärvellä savua, kun sauna lämpesi ja miljoonan ruplan arvoinen romukasa savusi jäällä.

Nyt alkoivat vastarannan pojat saada selville olinpaikkamme, ja kun olimme järjestäytymässä juuri kuormiemme paluuladulle, tulla huraha kymmenisen kranaattia tuliasemaamme kohden ja korp-raali Lauri Lajunen Tohmajärveltä haavoittui. Kun sitten ehdimme vähän matkan päähän pienelle suoaukealle, lensi suoraan meitä kohti pommituslaivue. Siitä varmaan huomattiin aukealla liikettä, koska pommiluukut avattiin, ja me saimme katsella, kun komeat pommiporsaat lähtivät viimeiselle vaellukselleen. Ne menivät kaikki kuitenkin meidän ohitsemme, mutta valtava oli metsässä ryminä ja monta puuta karsiutui kuurasta puhtaaksi pommien räjähtäessä.

Kuhmon saarrostaistelujen aikana alkoi ilmatointiminta kiihtyä kiihtymistään ja pysyi saartorenkain mentyä umpeen aktiivisena sodan loppuun saakka. Ei ollut sitä vuorokauden aikaa, ettei moottorin jyrinä olisi ollut päällämme. Kun vihollinen toi näyttämölle niin sanotut "laiskajaakot" eli hitaat yötiedustelukoneet, niin nämä kurnuttivat kuin keväiset kutusammakot yön aikana. Joskus ne laskeutuivat puiden latvojen tasalle niin alas, että kamiinan torvet olivat kaatumaisillaan ilmanpaineesta. Tämä kutkutti monen pojan nukkumahermoja kauan aikaa aivan tarpeeksi, sillä korsumajoitus saatiin vasta sodan viimeisillä viikoilla yleisemmäksi.

Mottipuolustuksen olennaisena seurauksena oli, että ei-kenenkään-maa pyrki muodostumaan usein kapeaksi ja siten haitalliseksi varsinkin viholliselle. Olin Saunajärvellä kerrankin maaliskuun alkupäivinä alikersantti Eero Hämäläisen kanssa johtamassa tulta asemissamme, 70 m päässä vihollisen korsiista. Silloin venäläinen lentokone saapui keskellä päivää aivan meidän yllemme, ja siitä heitettiin juuri päitämme kohti kaksi isoa pakettia. Ennätin kuiskata Hämäläiselle, että nyt se viskaa meitä puulaatikoilla, kun ne samassa rysähtivät taaksemme hankeen. Ryömin heti ottamaan selvää, mitä oli lähemmässä lähetyksessä, johon oli paikastamme vain 15 m. Ilokseni huomasin, että naapuri tarkoitti lähetyksen varmaan omilleen, sillä siinä oli 1200 kpl. kiväärin patruunoita. Nostin nämä aarteet taisteluhaudan koloon, ja pian ne alkoivat matkan vähitellen omalle puolelleen. Toinen hivakka putosi noin 100 m päähän meistä ja päätin tutkia sitäkin. Varovaisesti ryömin 20 m lumen sisällä ja menin kuin meninkin sen luo. Siellä oli toinen kova-annos, nimittäin noin 40 kg meijerivoita, Virossa puutynnyriin pakattuna. Hinasin senkin turvalliseen paikkaan, ja pimeän tultua toimme sen teltallemme.

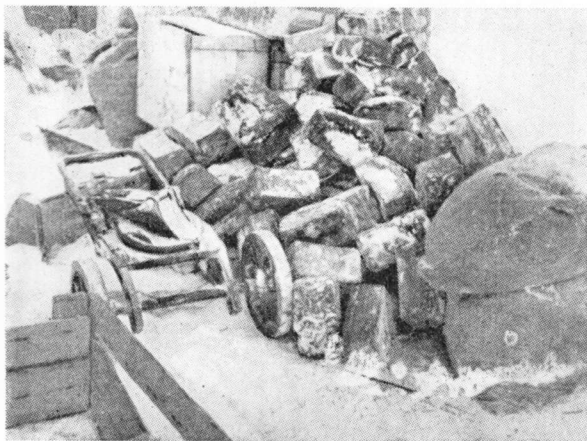

**Soittakaa
sillä lähin
Sampomies
on Teitä yhtä lähellä
kuin lähin puhelin**

SAMPO
VAHINKOVAKUUTUKSIA

SAMMON KONTTORIT

TURKU	10 321
HELSINKI	12 147
HYVINKÄÄ	10 277
HÄMEENLINNA	24 311
IMATRA	13 33
JOENSUU	20 72
JYVÄSKYLÄ	11 223
KAJAANI	27 80
KEMI	29 28
KOKKOLA	33 88
KOTKA	13 477
KOUVOLA	35 83
KUOPIO	16 111
LAHTI	26 881
LAPPEENRANTA	11 429
LOHJA	12 60
MIKKELI	11 020
OULU	14 813
PIEKSÄMÄKI	15 64
PIETARSAARI	11 330
PORI	16 266
PORVOO	10 205
RAUMA	10 582
RIIHIMÄKI	36 85
ROVANIEMI	29 28
SALO	21 05
SAVONLINNA	21 80
SEINÄJOKI	22 003
TAMPERE	21 620
TOIJALA	17 44
VAASA	12 805

Venäläiset yrittivät huoltaa motteja ilmaitse, mutta usein pudotukset tapahtuivat "väärälle puolelle". Kuvassa suomalaisten linjoille osuneita elintarvikkeita

Silloin olivat krh:n teltassa suurenpuoleiset voina-pit.

Maaliskuun alkupäivinä pommituskone pudotti laskuvarjolla lähetetyn paketin, ja tämä tuli aivan heitinasemamme läheisyyteen. Sen alastuloa seurasi jännittyneinä, koska siinä laskuvarjon alapäässä riippui 2 kpl 152 mm:n tykin ammusta. Näistä ei meillä ollut sen enempää iloa, mutta muonahevonen vei ne sinne, missä olivat niille sopivat putket.

Kerran taas Puna-armeija muonitti kranaatinheittimemme hevosia pudottamalla ruisleivästä kuivat-tuja korppuja. Kertoivat heppojen olleen tyytyväi-siä.

Muonasta ja ammuksista oli Kuhmon motissa sodan loppupäivinä arvattavasti suuri puute. Se selvisi sodan päätyttyä täydellisesti. Motista ei löytynyt montakaan elävää hevosta, mutta näiden paljaaksi kaluttuja luita, yksin pääkalloja, oli majoituskorsu-
jen sisällä. Näitä oli käytetty vankien kertoman mu-
kaan ruoaksi. Mutta sankarillisesti "naapurit" kyl-
lä puolustivat mottiaan ja taistelivat useissa tuki-
kohdissa aivan viimeiseen mieheen.

Ei ollut siis mikään ihme, että luoti löysi myös suomalaisen sotilaan toisen toisensa jälkeen. Heitä kertyi tämän seitsemän viikon ai-
kana erään upseerin kertoman mukaan suunnilleen
1500 miestä. Yksin Er.P 12:n komentajia kaatui kolme. Mutta kaikki he kaatuivat kunnian sankar-
eina. Kuhmon motti vaati isänmaan vapauden hy-
väksi valtavan hinnan.

Uhrivalmius ja sotilasvalan velvoitteet ilmenivät talvisodan taistelijoilla usein liikuttavan horjumato-
mina. Tätä ilmentävänä toistettakoon tässä koti-
pitäjäni Tohmajärven sankaripatsaaseen ikuistettu
lause: "Sen suurempaa rakkautta ei kenelläkään ole,
kuin antaa henkensä ystävänsä edestä."

Vihdoin koitti kuulu maaliskuun 13. päivä sii-
hen liittyvine iloineen ja murheineen. Pataljoonam-
me rippeet pääsivät muuttamaan tuolta korvesta
pitkänperjantain aattona Nurmeksen kauppalaan
ja Krh.Os./Er.P 12 sai majoituspaikaksi pappilan.
Siellä piti rovasti meille pääsiäispäivänä juhlasou-
rat kahvikesteineen ja kiitti meitä valituin sanoin
talvisodan taistelutehtävienme uhrautuvasta täyt-
tämisestä.

Jokainen

haluaa oman katon alle

Miksei sama a hyvän katon -

PIKIPOIKA-katon

Oma katto - paras katto

Päästä oman katon alle — sehän on jokaisen ihmisen lopulli-
nen tavoite. Ja koska juuri katto on eniten alltiina luonnonvoi-
mien raivolle ja vaihteluille, on viisasta hankkia hyvä katto —
PIKIPOIKA-katto — vuosikymmeniä kestävä, kaunis katto. Ja
PIKIPOIKA-katto on taloudellisesti edullinen katto — juotos-
reunaisella PIKIPOIJALLA voi vieläkin säästää kustannuksia.
Muistattehan, että PIKIPOIKA PITÄÄ PINTANSA.

Valitsemalla juotosreunaisen
PIKIPOIKA-kattohuovan saatte il-
man lisäkustannuksia huomatta-
via etuja: pitävät ja kestävät sau-
mat, kauniimman katon jota nau-
lankannat eivät rumenna ja kes-
tävämmän katon, sillä piilonau-
laus on vahvan juotossauman si-
sällä.

Saummat ja niiden naulaus ovat
tavallisen huopakaton heikoin
kohta joka määrää katon kesto-
iän. Käyttämällä erikoisesti val-
mistettua juotosreunaista PIKI-
POIKA-kattohuopaa — joka on
räsmälleen saman hintaista kuin
tavallinen kattohuopa — saa
sauma saman lujuuden ja kesto-
iän kuin muikin katto ja rumen-
tavat naulan kannat jäävät pii-
loon saumajuotoksen sisään.

**PIKIPOIKA-
valintamahdollisuuksia:**

Tavallisena tai juotos-
reunaisena

- Pikipoika EXTRA
- Pikipoika AO-laatuja
- Kaksoismuovipinnattu
KESTOKATE

Tavallisena

- Pikipoika N:o 1
ja N:o 2
- Pikipoika
tiilikaton
alushuopa

Helsinki, Hakaniemenkatu 2 - Puh. 70 633

KAARLO VALLINHARJU

Jalkaväen sotamies Eero Tuomela oli etulinjassa sairastunut ankaraan kuumeeseen.

— Neljäkymmentä astetta, totesi komppanian touhukas lääkintämies Koponen ja alkoi syötellä potilaalle tietoviisaasti monenlaisia tabletteja. Kun kuume ei ottanut laskeakseen, ei auttanut muu kuin lähteä vielä illalla myöhään viemään häntä joukkosidontapaikalle ja sieltä edelleen lähimpään kenttä-sairaalaan.

Tuomela oli kuumeesta puolisekaisin. Vain puolitain hän tajusi, miten häntä pimeässä kuljetettiin, ensin hevosella Jsp:lle ja sieltä sitten autolla KS:aan. Täällä oli eräs ystävällisen näköinen lotta yrittänyt tarjota hänelle kuumaa teetä, mutta muki ei pysynyt hänen käsissään, vaan tee oli valunut hänen vaatteilleen. Hänet oli sijoitettu pieneen huoneeseen erillisessä pikku mökissä, joka toimi sairaalan kuumeosastona.

Hyvin hämärästi hän käsitti, miten kookas, valkopukuinen nainen myrskylyhty kädessä tuli äänettömästi sisään aina määrääjän kuluttua. Katseli tummilla, huolehtivilla silmillään ja laski valkoisen, viileän kätensä hänen polttavalle otsalleen. Sitten hän sekoitti pillerit vesilasiin ja juotti ne hänelle. Koetteli vielä valtimoa, kohenteli hänen tyyneään, peitteli ja lähti pois yhtä äänettömästi kuin oli tullutkin. Ovelta hän vielä kääntyi, kohotti lyhtynsä ylös, loi tutkivan katseen ympäri huonetta, peitti

Maailman parhain

huolellisesti lyhtynsä ja sitten katosi ovesta pimeään eteiseen.

Kovasti sairaanakin sotamies Tuomela tunsi, miten turvalliselta vaikutti tämän hoitajattaren läsnäolo, miten rauhoittavalta ja pehmeältä tuntui hänen kätensä kosketus.

Tuomela vaipui unen tapaiseen horrokseen, josta pian heräsi kovaan jyskeeseen ja jyminä. Linjoilla oli taas käynnissä tykistön keskitys. Siellä kuolema etsi uusia uhrejaan.

Tuli viimeinkin aamu. Tuomela avasi raukeana silmänsä. Pitkä, loputon yö oli vihdoinkin päättynyt. Hänen kuumeensa oli jonkin verran laskenut, hän pystyi jo vähän ajattelemaan ja huomioimaan ympäristöään. Hän huokasi syvään tyytyväisyydestä havaitessaan makaavansa pehmeässä, lämpöisessä vuoteessa. Kuinka ihanalta taas tuntuikaan maata oikeassa vuoteessa, pitkästä aikaa, yllä puhtaat vaatteet.

Yöllinen hoitajatar tuli sisään ja jakoi jokaiselle kuumemittarin.

— Ahaa, johan te olette heränneet. Teissä oli tavaton kuume, mutta nyt se on tainnut jo vähän hellittää. Tavallisesti tuo lääkekuuri auttaa, hän puheli Tuomelan valtimoa koetellen.

Hän veti ylös pimennysverhon, laittoi tulen uuniin ja lämmitti vettä mökin keittiössä. Merkitsi sitten poikien kuumeet taulukkoonsa ja järjesti pesuvehkeet kuntoon.

— Kas niin pojat, nyt voitte peseytyä. Minä lähdenkin tästä vähän nukkumaan. Hyvää yötä vain, hän puheli ja lähti pois.

Huoneessa oli kolme vuodetta. Niistä nousivat nyt miehet vuoronsa perään peseytymään. Tuomelakin nousi ja yritti peseytyä, mutta hänen oli kii-reesti mentävä takaisin vuoteeseen. Hän ei jaksanut vielä edes ottaa osaa poikien keskusteluihin eikä tutustua heihin sen lähemmin.

Tuomelan vuode oli lähellä ikkunaa. Hän yritti katsella ulos ikkunasta. Siitä näkyi kappale sodan pahasti runtelemaa maisemaa. Palaneiden asumusten

yksinään töröttäviä savupiippuja, joiden lähistöllä oli jokin eheänäkin säilynyt rakennus. Aivan vastapäätä oli melko eheänä säilynyt isompi talokin, ja kauempana näkyi kirkko, joka oli myös eheänä. Kaiken yllä lepäsi lokakuun harmaa koleus, ja tuulen riuhtomat, syksyn viimeiset kellastuneet lehdet sekä ilmassa leijailevat lumihiatteet tekivät kaiken vielä ahdistavamman näköiseksi.

Tuomela tunsu mielensä masentuneeksi. Hän käänsi päänsä pois ikkunasta ja tuijotti raukeana vastapäiseen seinään. Näki, että tämän huoneen asukkaat olivat olleet hyvin köyhiä. Tapetit olivat haalistuneet, aikoja sitten menettäneet alkuperäisen värinsä ja kovasti halkeilleet. Halkeamista vilahteli silloin tällöin esille ruskeita täpliä — lutikoita, jotka lämpö oli houkutellut liikkeelle.

Tuomela sulki väsyneenä silmänsä. Koko elämä, koko maailma tuntui hänen mielestään tällä hetkellä niin kurjalta. Hän yritti nukkua. Pihalta kuului ääniä. Hän käänsi päänsä jälleen ikkunaan. Talon pihalla oli nyt syntynyt monenlaista liikettä. Sairaanhoidajattaria, lottia, apusaria, sotilaspukuisia lääkäreitä ja kaikenlaisia virkailijoita kulki edestakaisin isomman talon portaissa. Rakennus toimi varmaan heidän majoituspaikkanaan.

Nyt ajoi pihaan vesikuski istuen suuren tynnyrinssä nokalla. Heti pyrähti parvi naisia ämpäreineen paikalle.

Kauempana tiellä näkyi kuljetettavan venäläisiä vankeja, nähtävästi töihin jonnekin.

Muutamat lotat ryhtyivät isossa rakennuksessa

nurkkavuoteessa makaava poika. Tämä poika näytti aivan nuorelta, miltei poikaselta siinä maatessaan. Ehkä oli viimeistä ikäluokkaa tai vapaaehtoinen.

Liinun kasvot vetäytyivät leveään hymyyn, ja tuntui kuin koko ikävä huone olisi tullut kodikkaammaksi.

— Niinkö? Mutta se ei käy, kun minulla on niin paljon toisiakin poikia ja minun täytyy pitää teistä kaikista yhtä paljon, hän puheli leikilliseen tapaan. Sitten hän kiinnitti huomionsa Tuomelaan ja tuli hänen vuoteensa viereen.

— Johan täällä on taas uusi poika. Taidatte olla kovin kipeä?

— Olenhan minä vähän, Tuomela vastasi.

— Jaksatteko juoda teetänne? Antakaahan kun minä autan.

— Kyllä minä itse saan, vastusti Tuomela.

— Ei, kyllä minä autan. Näenhan minä, kuinka huonossa kunnossa olette, väitti Liinu, kohotti hänet istualleen, asetti tynnyt tueksi hänen selkäänsä taakse, syötti ja juotti häntä kuin pikkulasta.

— Näin se käy paremmin. Syödä sitä pitää. Ei parane muuten.

— Kyllä täällä Liinun hoidossa pian paranee. Liinankin pian. Minä taidan olla jo ihan terve. Joudun kohta lähtemään täältä, sekaantui keskusteluun vierustoveri käsivarsiaan tunnustellen.

— Luulen, että tohtori päästää Vaittisen jo tänään lähtemään, pääsette toipumislomalle.

— Luuleeko Liinu, että minäkin saan lomaa?

— Varmasti saatte. Kaikki tässä huoneessa ovat

nainen

siivoamispuuhiin, ja toisia kulki pihan yli teetarjottimet käsissä viemässä aamuteetä sairaille, jotka olivat sijoitetut mikä minnekin palamatta säilyneisiin rakennuksiin.

Eräs lotista kääntyi heidän mökilleen ja tuli sisään. Hän oli pyylevä, herttaisesti hymyilevä, kovasti touhuava, äidillisen näköinen, jo parhaan nuoruutensa elänyt nainen.

— Hyvää huomenta, pojat! Miten täällä tänään voidaan? hän puhui jo ovella ystävällisesti ja ryhtyi jakamaan teetä ja voileipiä.

— Hyvin. Olemme vain niin kovasti jo odottaneet Liinua tänne, vastasi Tuomelan vierustoveri, jo vähän vanhempi mies.

— Niin, missä Liinu niin kauan viipyi? kuului toisesta vuoteesta. Kysyjä oli varmaan myös reserviläisiin kuuluva.

— Kävin ensin tuolla toisella mökillä. Siellä on myöskin poikia, joista minun pitää huolehtia.

— Sepä on ikävää. Tahtoisimme pitää Liinun aina täällä luonamme, yhtyi keskusteluun kolmas,

hygieninen
NENÄLIINAPAKKAUS
KÄTEVÄ MATKALLA
KOTONA JA KOULUSSA
Raf. Haavala Oy

aina saaneet. Menette tietenkin sinne Iisalmeen vaimonne luo, kun kotinne siellä Metsäpirtissä tuhoutui?

— Niin kai. Sinne sitä on mentävä. Eihän siellä kotona ole muuta kuin rauniot. — Vaittinen huokasi raskaasti, heittäytyi pitkäkseen ja tuijotti ajatuksissaan kattoa.

Liinu ryhtyi siivoamaan huonetta. Ensin hän valmisti vuoteet uudelleen, lakaisi lattiaa, pyyhki tomut ja järjesti kaiken huoneessa hyvään kuntoon.

— No, nyt minä taas jätän teidät yksin, enkä palaa ennenkuin ruokaa tuomaan. Pitää mennä laittamaan toistenkin poikien huone kuntoon. Pian tulee tohtorikin käymään täällä, hän puhui viimeistellen huoneen kuntoa. — Pitäkää nyt peitteet suorina, kun tohtori tulee, varoitti hän vielä lähtiesään.

Ikkunasta näkyi, miten Liinu kiirehti juoksujalkaa toiseen mökkiin, jossa häntä odottivat samanlaiset työt.

Pojat aloittivat keskustelun.

— Mukava ihminen tuo Liinu, huomautti Vaittiseksi kutsuttu.

— Kerrassaan mukava. Täytyy ihmetellä, miten uhrautuvaisesti hän hoitaa tehtävänsä. Aamusta myöhään iltaan hän jaksaa väsymättä olla liikkeellä ja aina yhtä iloisena ja herttaisena. Hän, jos kukaan, tekee täällä tärkeätä isänmaallista työtä, jatkoi toinen lämpimästi.

— Ehdottomasti. Hän on hyvä, velvollisuudentuntoinen nainen, joka tekee työtään ilolla ja rakkaudella tahtoen lievittää miesten kärsimyksiä. Tuntuu suurenmoiselta etulinjasta tullessa tavata tuollainen nainen. Näissä oloissa sen vasta oikein ymmärtää, minkä arvoinen on hyvä nainen.

— Juuri niin! innostui nurkassa oleva poika. Hän on oikea, todellinen nainen. Juuri sellainen, kuin tällaisessa paikassa tarvitaan. Hän huolehtii meistä niin hyvin, ettei äiti voisi sen paremmin huolehtia. Minusta hän on maailman parhain nainen.

— Oikein poika. Hyvin osait sanoa. Sitä hän on, myönsi Vaittinen. Toisetkin olivat samaa mieltä. Yksimielisesti he tunnustivat, että lotta Liinu oli "maailman parhain nainen".

— Ajatelkaa, kun tuo vanha lääkintämies, joka joskus tuo tänne puita, kehtasi sanoa Liinua "has-

suksi vanhaksipiiksi", jatkoi nuori poika vielä puhetta.

— Se johtui siitä, että Liinu pani häneen vähän vauhtia. Hänen tehtäviinsä kuuluisi joka päivä kantaa puut tänne. Mutta useimmiten se vain jää Liinun tehtäväksi, selitti Vaittinen.

Hetken kuluttua saapui tohtori sairaanhoitajattaren seuraamana kierrokselle. Hän oli keski-ikäinen, hyväntahtoisen näköinen lääkintämajuri.

— Päivää, pojat! hän sanoi ja silmäili nopeasti kuumeaulukot, jotka hoitajatar oli levittänyt vuoteiden jalkopäihin.

— Siinä voidaan hyvin. Eikä tässäkään ole enää mitään hätää. — Ohhoh! hän sanoi Tuomelan kohdalle tultuaan ja katsellessaan hänen kuumeensa korkeaa käyrää. Hänelle pitää jatkua vielä samalla tavalla, tohtori sanoi jotain latinaksi. — Siis edelleen joka neljäs tunti. Eiköhän se siitä sitten laske.

Sitten tohtori pysähtyi Vaittisen eteen.

— Te varmaan jaksaisitte jo istua junassa, jos lähettäisimme teidät vähän kotiin.

— Kyllä, herra majuri! vastasi Vaittinen iloisesti yllätettynä.

— Minnekäs se matka taas olikaan?

— Iisalmeen. Vaimoni on siellä evakuoituna.

— Hyvä on, Kirjoitetaan teille lomaa kaksitoista vuorokautta. Kahdeltatoista saatte hakea toimistosta paperit ja kahden aikaan lähtee auto asemalle, selitti tohtori sekä poistui hoitajattaren kanssa huoneesta.

Vaittinen hyppäsi kiireesti sängystä ja ryhtyi innostuneena touhuamaan itseään lähtökuntoon. Hän haki eteisen kaapista omat vaatteensa, puki ne päälle ja meni sitten ulos puhdistamaan niitä noesta ja kuratahroista, joissa rintamamiesten vaatteet useimmiten olivat. Hänen sisälle tultuaan näyttikin puku paljon siistimmältä. Kun hän vielä pakkasi reppunsa, oli kaikki kunnossa, ja niin alkoi lähtöhetken kuumeinen odotus.

Tuli aamiaisaika. Liinu toi poikien ruoat.

— Sanoihan sen, että Vaittinen pääsee tänään pois. No, lomaa tuli tietysti? hän puhui touhukaana.

— Kaksitoista vuorokautta.

— Arvasinhan sen. Tohtori on niin reilu mies — ja ellei olisi tullut, olisin mennyt vaatimaan.

Leijona
PUKUJEN KUNINGAS

YHTYNEET PUKUTEHTAAT OY
TAMPERE

**Veto-
vahva
teräs-
mopo**

Solifer EXPORT

— Olisitteko? Voi tuota Liinua. Me tässä juuri puhuttiin, että Liinu on "maailman parhain nainen".

— Älkäähän nyt hupsutelko! En minä mikään ole, kielsi Liinu. Teen vain sen, minkä katson oikeaksi. Kun minut on kerran tänne komennettu, tahdon tehdä kaiken minkä voin, jotta teillä olisi vähän helpompaa. Minun käy teitä kaikkia niin sääliksi, koska joudutte uhraamaan sodassa nuoruutenne, terveytenne ja monet teistä kenties elämäne, hän puheli alakuloisesti. Hän ryhtyi jakamaan ruokaa sekä syötti puoliväkisin Tuomelan, jolle ei ruoka tahtonut maistua.

— Sitä pitää syödä. No, vielä vähän, sitten saa tällä kerralla olla, hän houkutteli ja samalla silmäili Vaittisen asua. — Näyttäkäähän, millaisessa kunnossa paitanne on. Onko se puhdas?

— Tällaisessa. Kyllä se kelpaa.

— Ei käy! huudahti Liinu. — Minun pitää mennä hakemaan teille puhtaat vaatteet. Ei noissa kehtaa kotiin mennä, hän päätti.

— Ei nämä päällysvaatteetkaan niin puhtaat ole, mutta sisältä pitää olla. Odottakaahan! — Liinu lähti ja juoksi kiireesti yli pihan. Hetken kuluttua hän palasi puhtaat vaatteet käsivarrellaan.

— Pukekaa nyt nämä päällemme. Pianhan se on tehty. Minun on nyt mentävä, toiset odottavat ruokaa. Hyvästi nyt vain ja onnea! Liinu ojensi kätensä ja puristi lämpimästi. — Koettakaa pysyä terveenä! — Liinu käänsi äkkiä päänsä sivulle. Pojat huomasiivat, että yksinäinen kyynel oli varastautunut hänen poskelleen. Hätäisesti pujahti Liinu ulos huoneesta ja juoksi tapansa mukaan kiireesti pihan yli.

Vaittisella oli kova lähtökuume. Levottomana hän kulki edestakaisin ulos ja sisään. Viimein kului aika niin, että hän sai paperinsa ja pääsi lähtemään. Hyvästi heittäessään hän sanoi:

— Sanokaa terveisiä "maailman parhaimmalle naiselle".

Vaittinen lähti. Ikkunasta pojat näkivät, että nyt hänkin miltei juoksi kadoten hetkessä näkyvistä.

Päivä kului rauhallisesti iltaan. Hoitajatar vain kävi antamassa lääkkeen Tuomelalle.

Hämärissä tuli taas Liinu. Vetä alas pimennysverhon ja syytti tulen myrskylyhtyyn, jakoi kuumemittarit ja istui hetkeksi juttelemaan poikien kanssa.

Ne hetket, jolloin Liinulla oli aikaa jäädä heidän seuraansa, olivat mieluisimmat pojista. Hänen kanssaan voi puhella kaikesta. Tavallisesti pojat

juttelivatkin hänelle kaikki asiansa, läheisimmätkin, ja kaikille heille riitti lotta Liinulta osanottavaista ymmärtämystä.

— Ai, ai, teille nousee taas kuume! hän huudahti huolestuneena tarkastaessaan Tuomelan mittaria. — Koettakaa nyt pysyä oikein lämpimässä. Kas näin! — Liinu veti peittoa ylemmäksi ja tuota pikaa haki vielä toisen peiton lisäksi.

Päivällisen aikaan Tuomela oli jo taas niin kuumeinen, ettei hän Liinun houkutteluista ja pakotteista huolimatta voinut maistaa muruakaan. Myöhemmin kun Liinu toi iltateen, hän tuskin enää kärsitti, mistä oli kysymys. Ja vielä myöhemmin, kun Liinu toi pojille kanttiinista korviketta ja kävi jättämässä heille postia, oli kuume jo niin korkealla, että hän aika ajoin houraili.

Liinu kiirehti kertomaan tilanteesta. Hoitajatar tuli määrättyjen tuntien kuluttua antamaan Tuomelalle lääkeannoksen. Eerolla oli vaikea yö, mutta aamupuolella kuume vihdoin laski, ja hän nukahti rauhalliseen uneen. Käänte oli tapahtunut, ja hän alkoi parantua.

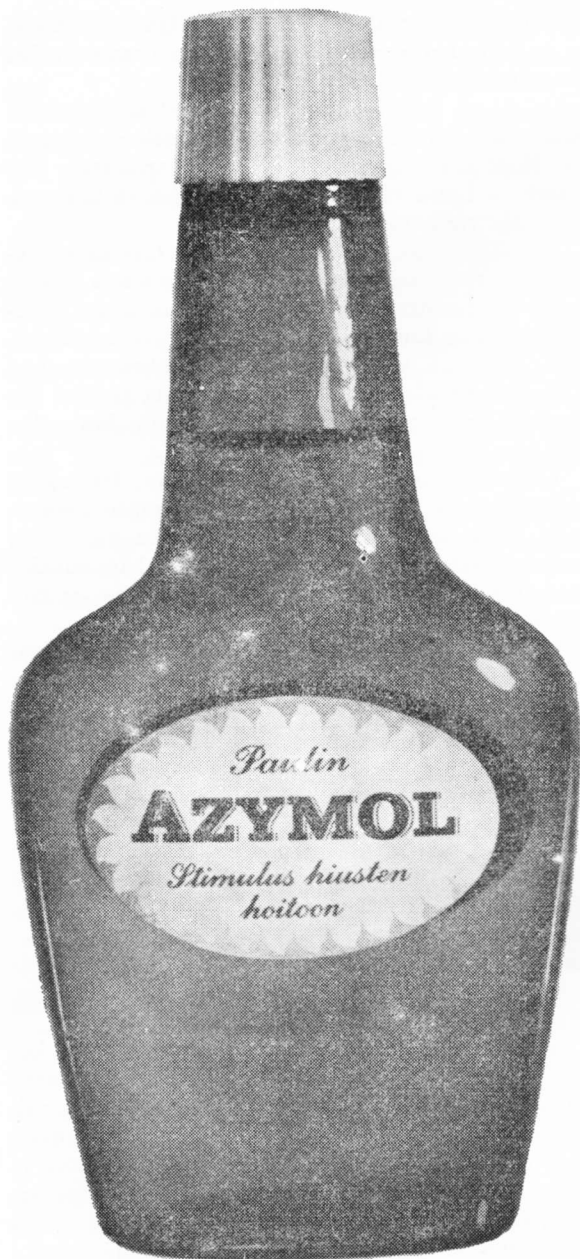
Näin kului muutamia päiviä. Toverit pääsivät pois, ja uusia tuli tilalle. Liinu touhusi edelleenkin väsymättömänä, vaali ja helli poikiaan. Häneltä riitti rakkautta kaikille. Hän oli kuin aurinko, jonka lämmössä kovia kokeneet miehet saivat sodan raa-kuuksissa routaantuneita mieliään hetken lämmittellä.

Kahden viikon kuluttua katsoi tohtori Tuomelan olevan jo siksi hyvässä kunnossa, että hän sai lähteä toipumislomalle. Taas huolehti Liinu hänestäkin, niin kuin ennen kaikista toisista, jotka olivat lähteneet. Katsoi, että alusvaatteet olivat puhtaat, parsi sukat ja repeämät niin takissa kuin housuissakin. Järjestipä vielä jotain hyvääkin eväslaukkun.

Sotamies Eero Tuomela oli vihdoin matkalla kotiin. Koti läheni asema asemalta. Huomisaamuna hän olisi kotona, perheensä parissa. Saisi tavata vaimonsa ja lapsensa. Hän katseli vaunun ikkunasta ulos mustaan yöhön. Kaikkialla oli nyt mustaa ja pimennettyä. Oli sota. Ihmisten elämä oli epävarmaa, sattuman varaista. Hänellä kuitenkin oli edessä muutamia onnen päiviä. Hän sulki silmänsä ja yritti nukkua. Hän ajatteli kaikkea kokemaansa. Hänen mieleensä palasi lämmittävänä muistona kuva aurinkoisesta, huolehtivasta naisesta, "maailman parhaimmasta naisesta"!

TOIMITUKSEN PALSTA

Heikki Sauriolle, os. Lapua, on lähetetty korvaus N:o 11/-60:ssä julkaistusta valokuvasta. Koska postiosoitus on palautettu merkinnällä "osoite tuntematon", pyydetään, että ilmoitatte uuden osoitteenne toimitukselle ensi tilassa.

Jännittävän miehen tukkaan
 Azymol. Kiihoittaa hiuksienne
 kasvua — kiihoittaa ympäris-
 töänne. Azymol Prinssi Sigvard
 Bernadotten muotoilemassa
 pullossa

PAULI-TUOTE

Kansikuva:
 Konekivääri taisteluvartiassa

NUMERO 4:n KIRJOITUKSET

O. P. Repo	
ITÄISIN TUKIKOHTA	97
Viljo Vikanti	
NÄÄTÄÖJA I osa	99
Walter Kalliomäki	
SUUNTANA SAVUKOSKI	104
Olavi Venesoja	
VUOSALMEN TORJUNTATAISTELUISSA KESÄLLÄ 1944	109
Eino Lohela	
KAPUSTAJOEN KAHINOINTIA	115
Tauno Pirhonen	
"NE KUHMON 1500"	120
Kaarlo Vallinharju	
MAAILMAN PARHAIN NAINEN	124

**Aikakauslehdessä "Kansa taisteli -miehet ker-
 tovat" julkaistujen kirjoitusten, karttojen ja
 piirrosten osittainenkin lainaaminen ja julkai-
 seminen on kielletty ilman toimituksen lupaa.**

NÄIN SILLOIN...

**NYT TURVAUDUTAAN
TARMOON**

Tarmo, maan vanhin vakuutusyhtiö, myöntää kaikkia nykyaikaisia vahinkovakuutuksia edullisin ehdoin. Kääntykää ensitilassa lähimmän edustajamme puoleen.

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ

TARMO

HELSINKI, ALEKSANTERINK. 11. Puh. 14511

PIKA-KESTI

keittää

PIKAISESTI

LÖNNSTRÖM-YHTIÖT
AMMUS-SYTYTIN OY
RAUMA

Lotta Lunkreeninkin kanttiinissa
olisi tehty maittavampaa muonaa

Strömberg-talouspaahtimella

Elä terveenä – paahda ruokasi!

Hinta vain 4900:-

oy *Strömberg* Ab